

SPOMIN NA PADLE ZAVEZNIŠKE LETALCE PRI LOGATCU

V spomin na dogodke pred 60 leti (leta 1944), ki so bili tako ali drugače povezani s sodelovanjem z zavezniki takratne protihitlerjevske koalicije, bo letos vrsta prireditev, osrednja republiška proslava pa bo 5. septembra na nekdanjem partizanskem letališču Nadlesek.

Ena prvih takih prireditev je bila 28. februarja nad Logatcem, kjer se je 25. februarja 1944 zrušilo zavezniško letalo liberator. Od desetih članov posadke so se štirje rešili in padli v roke logaških domobrancev, ti pa so jih izročili Nemcem, ki so jih odpeljali v Ljubljano, kjer se je za njimi izgubila vsaka sled.

Spominski govor je imel vojni ataše ZDA.

Prireditve, ki jo je pripravil občinski odbor ZB Logatec skupaj z mladimi modelarji, se je udeležila tudi ameriška delegacija, ki jo je vodil ameriški vojni ataše v Sloveniji, podpolkovnik Richard C. Runner. Kljub slabemu vremenu je prišlo tudi veliko domačinov iz Logatca. Logaški modelarji so izdelali pomanjšano maketo liberatorja, poleg katere so postavili dele zrušenega bombnika.

Prireditve je začel Samo Štempihar s pozdravnim nagovorom, v katerem je opisal dogodek, ki se je zgodil pred 60 leti na tem kraju, nato je dal besedo vojnemu atašeju R. Runnerju, ki se je v imenu ZDA zahvalil našim ljudem za pomoč zavezniškim letalcem pri reševanju iz zadetih letal, za njim sta besedo povzela še Matic Žgajnar in Jože Simšič, na koncu pa so obudili spomine še očitvidci tega dogodka: Andrej Tollazzi, Anton Nagode in Ivanka Urbas. Peter Istenič pa je obudil spomine na reševanje zavezniških letalcev na Pohorju. Po končani prireditvi se je večji del borcev in aktivistov skupaj z ameriško delegacijo napotil na ogled vojnega muzeja v Gornji Logatec k Janezu Švajncrju, ki ima v svoji bogati zbirki tudi nekatere dele tega zrušenega letala. Med pogovorom z ameriško delegacijo je prišlo tudi do predloga, da naj bi na mestu, kjer se je zrušilo letalo, preminulim letalcem postavili spominsko znamenje.

TV-15 - OBJAVLJENO LETA 1983:
PARTIZANSKE SMUČINE
TUDI NA RAKEKU

Po smučarskih tekah še svečani zaključek za prosvetnim domom na Rakeku.

Minulo soboto se je na Rakeku na odlično pripravljenih smučinah zbralo več kot sto smučarjev, ki so tekli po poteh Rakovške čete. Najmlajši udeleženec je bil petletni Miha Šega, najstarejši pa borec Rakovške čete Jože Simšič - Jelen. Oba sta dobila posebni priznanji našega uredništva.

Čeprav so te teke šele drugič pripravili v spomin na odhod fantov in mož z Rakeka k partizanom, so se jih kot tekmovalci ali gledalci udeležili tudi borci. Na startu in okoli njega so se zbrali nekdanji komisar Rakovške čete Tone Bavec - Cene, Franc Bombač - Zorko, Franc Mekina - Borut, Jože Simšič - Jelen in Lojze Nosan, Janez Zupančič, Franc Avsec in sedanjí predsednik krajevne odbora ZZB NOV na Rakeku Franc Ponikvar, ki so se bojevali v drugih partizanskih enotah.

Tekmovalci so se po kategorijah pomerili na tri, pet in deset kilometrov dolgih progah. Na vzorno pripravljenih progah so tekmovalci bojevali boj s stotinami in desetinkami sekunde, saj so te odločale, katera ekipa bo osvojila prehodni pokal. Marsikateri tekmovalec se je »zamazal« in smučke niso drsele tako, kot si je predstavljal pred startom. Nekaj tekmovalcev je imelo težave z

Pred otvoritvijo Smučarskih tekov po poti Rakovške čete je imel otvoritveni govor Tone Urbas, ki je bil organizator več podobnih smučarskih maratonov po Sloveniji.

Dare Vengust (2. mesto) in Jure Gornik (3. mesto), manjka zmagovalec F. Ivančič.

opremo že takoj na startu, pa so kljub temu do konca vztrajali na progi. Končno pa so takšna tekmovanja predvsem srečanja borcev in mladine. Pomembno je, da se srečajo, obudijo spomin na dogodek iz naše revolucije in tako prispevajo k prenašanju in negovanju tradicij NOV.

Na Rakeku so se letos odločili, da bodo najbolje uvrščeni ekipi podelili prehodni pokal in tako popestrili smučarske teke. Najboljša je bila letos ekipa domačinov z Rakeka. Drugi so bili tekmovalci in tekmovalke iz Grahovega, tretji pa iz Loške doline. Prehodni pokal je zmagovalcem izročil Tone Bovec - Cene. Ob koncu je posebna delegacija pionirjev in mladincev položila šopek cvetja k osrednjemu spominskemu obeležju na Rakeku.

TV-15 - OBJAVLJENO LETA 1987:

USPEŠNO DELO PROTILETALCEV

*Odhod na vaje za partizanski način bojevanja,
v sredini kapetan I. razreda komandir Mihajlo Đukanović.*

si tudi ogledali zelo uspešne vaje iz bojnih protiletalskih streljanj na poligonu pri Pulju. Imeli pa smo tudi razna strokovna predavanja, ogled sodobne protiletalske tehnike in druga posvetovanja.

Že nekaj let je med upokojenimi starešinami protiletalci ljubljanskega območja prevladovalo mnenje, da bi se morali pogosteje srečevati in obujati spomine na tista leta, ki smo jih preživljali pri vzgoji in urjenju mladih vojakov protiletalcev in tako skrbeli za varnost zračnega prostora nad Ljubljano. Ta misel je vse bolj dozorevala in pred dvema letoma smo imeli ustanovno skupščino upokojenih starešin protiletalcev ljubljanskega območja. Izbrali smo petnajstčlanski odbor, ki je skrbel za izvajanje programa, ki smo si ga ob tej priložnosti zastavili.

V program smo med drugim zapisali tudi vzdrževanje čim tesnejših stikov z našo matično protiletalsko enoto.

Skupaj z njimi smo

Starešine PA polka v kasarni Ljubo Šerčer v Ljubljani.

Ob letošnji skupščini, ki smo jo imeli v začetku aprila, je predsednik skupnosti, rezervni polkovnik Franc Usenik, ocenil dveletno delo in aktivnosti odbora in članov naše skupnosti ter ugotovil, da je bilo veliko narejenega pri povezovanju in strokovnem usposabljanju.

Med povabljenimi so na skupščini bili tudi generalpolkovnik Branko Jerkič, predsednik RO ZRVS Slovenije ter general podpolkovnika Edvard Pavšič in Mirko Mirtič, ki je na kratko ocenil vojaško-politični položaj v svetu in vpliv tega na našo varnost. Generalpolkovnik Branko Jerkič pa je na kratko orisal naše notranje težave in njihove vzroke ter njihov vpliv na našo varnost.

Vsi sodelujoči v razpravi so bili enotni o naši povezavi z armado in pripravljenosti, da skupno z njo branimo pridobitve naše revolucije.

Posebno pozornost je vzbudila razprava rezervnega polkovnika Kamila Brešana, ki je prišel iz Nove Gorice. Predlagal je, naj skupščina sprejme protežno pismo, s katerim obsoja početje nekaterih posameznikov in skupin, ki želi jo razvrstevati našo NOB in naš samoupravni socialistični sistem.

Na skupščini smo soglasno obsodili razne načrtne protisocialistične, protijugoslovanske in protikomunistične provokacije, ki so se pojavljale na razne načine, v prispevkih Nove revije, s plakatom za Dan mladosti, v peticiji proti štafeti, solidarnostnemu skladu in podobnem, kar vse povzroča vznemirjenost delovnih ljudi in odvrča njihovo pozornost od osnovnih in poglobitvenih nalog

Priprava za vojno vajo leta 1964 v bližini Turjaka.

naše družbe v sedanjih razmerah. Sovražniki naše domovine pa spretno izkoriščajo krizo, v kateri smo se znašli, skušajo upočasniti izhod iz krize in dokazovati, da Jugoslavija nima prihodnosti. Preseneča nas tudi občasna popustljivost pred takšnimi napadi, predvsem nekaterih tovarišev, ki opravljajo odgovorne naloge v naši družbi. Prepričani smo, da v imenu demokracije ni moč dovoliti takih izpadov, zato enoglasno podpiramo že izrečene zahteve, da ustrezni organi čim prej razčistijo stopnjo odgovornosti posameznih piscev in tistih, ki omogočajo objavljane škodljivih in sovražnih mnenj, stališč in predlogov. V kali moramo zatreti strupene plodove, ki lahko poženejo iz današnjih anarhističnih in kontrarevolucionarnih klic, saj jih bomo jutri veliko težje uničevali.

Na koncu je bil izvoljen novi odbor in sprejet program dela za naslednje leto.

JANEZ J. ŠVAJNCER:

POGOVOR Z JOŽETOM SIMŠIČEM - JELENOM OB 60-LETNICI ZAKONSKE ZVEZE

Razburkane razmere med drugo svetovno vojno so marsikomu prekrizale življenjske načrte, zlasti tistim, ki so morali zaradi vojnih razmer prekiniti študij in se podati v boj za svoj obstoj in obstoj slovenskega naroda. Začetek vojne je kruto posegel tudi po mnogih mladih ljudeh, ki so začenjali načrtovati skupno življenje in družino, vendar je vojna vse prekrizala. Marsikatero dekle ni nikoli več videlo svojega ljubega. Po drugi strani pa je vojna vihra ljudi zblížala in združila za vedno. Pogosto se je dogajalo, da je bil kdo težko ranjen ali je bil v kakšni drugi življenjski stiski, pa mu je soborec, soborka, aktivistka ali aktivist reševal življenje. Eden izmed tistih, ki so svojega življenjskega sopotnika za vse življenje spoznali že v najtežjih časih narodnoosvobodilnega boja, je bil tudi nosilec partizanske spomenice 1941, upokojeni polkovnik Jože Simšič - Jelen, doma iz Laz pri Rakeku, drugače pa že dolga leta Ljubljčan. Z ženo Jožico prav letos praznujeta 60-letnico skupnega življenja. Tej lepi obletnici je posvečen tudi ta pogovor.

Kdaj in kako se je začela vajina zveza, ki ji je bilo dano redko praznovanje – 60-letnica skupnega življenja?

»Spoznala sva se v tistih težkih časih med vojno. S svojimi fanti sem pogosto prihajal skozi Ivanje selo. Poleg drugih družin smo partizani pogosto obiskovali tudi družino Jožice Slabe. Vsi so bili aktivisti Osvobodilne fronte, oče in mama že od leta 1941. Oče je kot železničar prevažal v premoğu skrite izvođe časopisa Slovenski poročevalec iz Ljubljane na Rakek in v Postojno. Jožica je najprej delovala kot mladinka, od poletja 1943 pa kot skojevka in kasneje tudi kot sekretarka Skoja za Ivanje selo. Bila je izredno aktivna, za delo v mladinski in skojevski organizaciji je pridobila veliko mladih. Zelo pogosto smo se ustavljali pri njej doma.«

– Ali je iz tistih časov ostal kak poseben spomin?

»Bilo je sredi maja 1944, ko sem s svojimi fanti prišel do njihove hiše in smo kot po navadi potrkali na okno. Odpret nam je prišla Slabetova mama in nas povabila v kuhinjo. Tam smo puške in brzostrelke odložili na veliko kuhinjsko mizo. Naboji pa so bili v ceveh, kot smo pač vedno hodili naokoli, saj nismo mogli vedeti, kje lahko naletimo na Nemce ali njihove domobranske hlapce. Ko je zadnji položil puško na mizo, se je mogoče petelin kam zataknil, saj se je puška sprožila in v kuhinjo je udaril glasen pok. Imeli pa smo veliko srečo, da

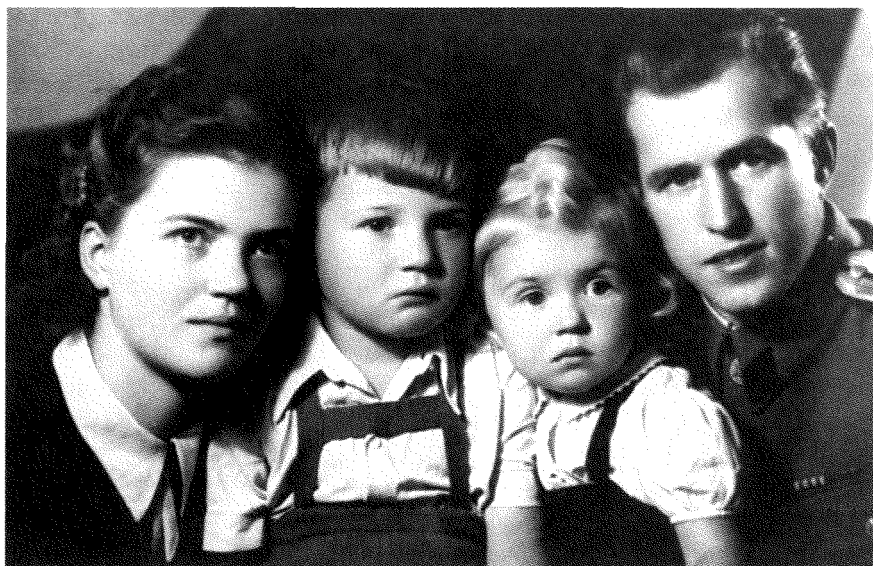
Prvi obisk Jelena v domačem kraju po vojni. Na povratku se mu je pridružila tudi Jožica, ki je šla na obisk k teti v Ljubljano. Ker je bil s tovornjakom, se mu je med potjo pridružilo še več borcev in bork, ki so želeli priti čimprej v Ljubljano. Preden so se razšli, so se še skupaj fotografirali.

ni bilo nikomur nič, saj je krogla odletela proti oknu, prebila steklo in se izgubila v noč. Takoj smo ugasnili luči in napeto poslušali, kaj se dogaja zunaj. Že čez dobrih deset minut smo na cesti pod oknom zagledali domobransko patruljo. Verjetno so slišali strel, niso pa vedeli, od kod je prišel. Bili so precej glasni in so odšli dalje. Tudi mi smo se takoj nato skozi zadnja vrata umaknili na vrt in dalje v gozdove. Tako se je vse srečno končalo za nas in za družino Slabe.«

- Kdaj pa sta se poročila?

»Najino prijateljstvo je ostalo živo tudi po končani vojni. Ostal sem v vojski, in čeprav sem služboval na raznih koncih delih Slovenije, sem se vedno rad vračal v domače kraje in obiskoval svoje prijatelje. Spomladi leta 1946, ko me je služba pripeljala spet nazaj na Notranjsko, sem bil že reden obiskovalec Slabetove družine. Tedaj se je začela tudi najina skupna šestdesetletna življenjska pot.

Oficirski poklic ni bil lahek in je prinašal vrsto težav. Kar trinajstkrat sem se selil iz kraja v kraj po vsej širni Jugoslaviji. Povsod, kamor sem prišel, sem

Družina Jožice in Jožeta Simšiča s sinom Dušanom in hčerko Miljanko.

bil zadnji med tistimi, ki so čakali na stanovanje. V Ljubljani sem bil brez stanovanja štiri leta. V svoji stiski si nisem vedel pomagati drugače in sem se s pismom obrnil na maršala Tita. Tako smo kmalu dobili naše prvo stanovanje. Takšne in podobne težave so nas spremljale ves čas. Nenavaden pa je bil že sam najin začetek. Konec decembra 1946 sem dobil obvestilo, da bom moral najverjetneje že januarja v šolo KNOJ v Bjelovar. Z Jožico sva že čakala otroka in sva se odločila, da se prej poročiva. Drugega januarja 1947, ko sem se vračal od Jožice, sem se ustavil v štabu divizije v Ljubljani, da povprašam, kdaj bom moral v šolo. Personalni referent me je začudeno pogledal in hotel vedeti, kako to, da nisem že tam, saj se je šola začela že prvega januarja. Takoj so mi dali dokumente in objavo za odhod v šolo, odpotovati pa sem moral čim prej. Zvečer ob šestih sem se na ljubljanski železniški postaji sešel še z dvema zamudnikoma. Vsak od njiju je imel podobne težave kot jaz. Sedli smo na vlak proti Zagrebu, toda tisti hip, ko je ta že potegnil, sem se odločil in naglo skočil z vlaka, ki je že vozil. Presedel sem na vlak, ki je peljal proti Rakeku, da se bom poročil še pred odhodom v Bjelovar. Slabetov ata naju je zjutraj prijavil matičarju za poroko, dopoldne pa sva se z Jožico že poročila. Popoldne sem se z vlakom odpeljal nazaj v Ljubljano in potem dalje v Bjelovar. Zamudil pa tam nisem čisto nič, saj se je šola začela šele nekaj dni po mojem prihodu.«

- Če bi k temu kaj dodali z današnjimi očmi - kaj bi rekli?

»Predvsem to, da se mi danes že dolgo nikamor več ne mudi tako zelo, kot se mi je v tistih časih pred šestdesetimi leti. Pa tudi v naslednjih štirih vojaških šolah, ki sem jih obiskoval kasneje, se mi ni več tako mudilo. Z ženo Jožico naju veže že šestdeset let skupnega življenja. Dušan se nama je rodil leta 1947, Miljanka leto dni za njim. Imava dva otroka, dva vnuka in pravnukinjo, ki nama je v veliko veselje. Naj teče življenje še tako naprej pa bomo še kaj lepega doživeli!«

Jože Simšič je deloval v Osvobodilni fronti že od leta 1941, marca 1942 pa je postal borec znamenite Rakovške čete. Tam je dobil partizansko ime Jelen. Pripadal je Zidanškovem bataljonu, Notranjskemu odredu in Dolomitskemu odredu, kjer je bil kurir za zveze s Primorsko. Od začetka aprila 1943 je bil član rajonskega odbora Skoja za Logatec in nekaj časa tudi sekretar. Od septembra 1943 je bil komandant Vosa za vrhniško okrožje, od marca 1944 do osvoboditve pa enote Vojske državne varnosti kot namestnik in komandir čete, namestnik komandanta bataljona in nazadnje kot komandant 2. bataljona 1. brigade VDV. Po osvoboditvi je opravljal razne poveljniške dolžnosti v enotah KNOJ in protiletalske obrambe. Upokojil se je leta 1965 kot podpolkovnik. Nato je bil več let komandant Dolomitskega in Ljubljanskega odreda teritorialne obrambe. Povišan je bil v čin polkovnika. Poleg tega je opravljal številne dolžnosti v Zvezi borcev, Zvezi rezervnih vojaških starešin in pri ohranjanju tradicij narodnoosvobodilnega boja. Posebej se je izkazal pri obrambno-zaščitnem usposabljanju srednješolske mladine na Centru strokovnih šol v Ljubljani. Med njegovim delovanjem je bila to ena najboljših šol na obrambnem področju v Ljubljani, leta 1980 je med drugimi priznanji dobila tudi zlato plaketo ZRVS. V Zvezi borcev pa je dolga leta vodil krajevno organizacijo v KS Brinje, ki je leta 1982 dobila zvezno plaketo 4. julij. Več let je bil tudi predsednik brigadnega odbora VDV, sodeloval je na mnogih spominskih pohodih kurirjev in pri zbiranju zgodovinskega gradiva iz zgodovine delovanja partizanskih kurirjev, še posebej pa zgodovine NOB na območju Logatca.

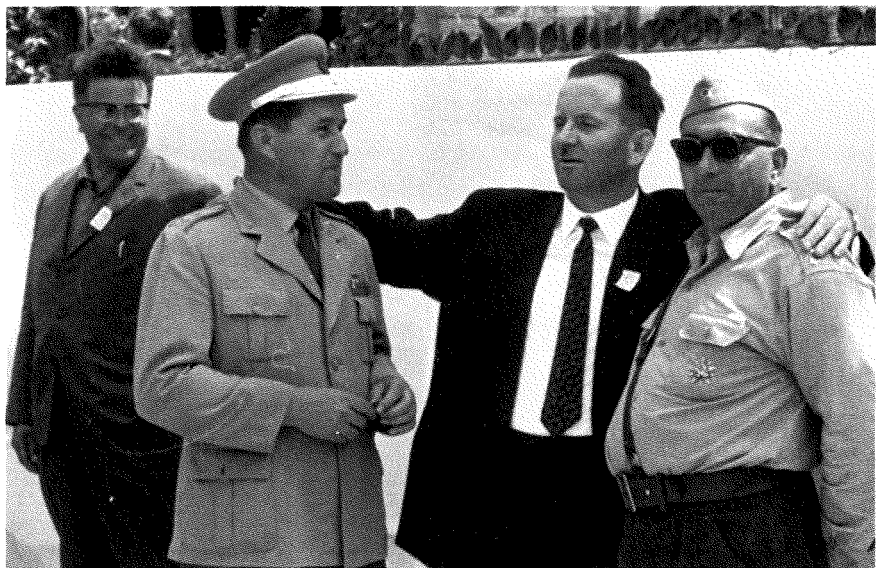
Za vojne zasluge in povojno delovanje je bil odlikovan z redom za hrabrost (že v partizanih), redom zaslug za ljudstvo II. st., redom bratstva in enotnosti II. st., redom partizanske zvezde III. st., redom za vojaške zasluge II. in III. st., redom Jugoslovanske ljudske armade z zlato zvezdo in redom dela z rdečo zastavo. Takoj po vojni je na uniformi nosil tudi posebno in tedaj zelo cenjeno priznanje za ranjence. Leta 1943 je padel v italijansko zasedo in bil večkrat prestreljen skozi spodnji del telesa. Logaški doktor Gostiša, ki so ga Nemci kasneje odpeljali v taborišče in tam ubili, ga je operiral kar v gozdu. Naj so bile rane še tako hude in je vse kazalo, da bo podlegel, je preživel in dočakal tudi 60-letnico svoje poroke.

*Del čete za zvezo 7. korpusa ob prihodu v Ljubljano.
Slikano 9. maja 1945 pred gimnazijo v Mostah.*

Poveljniški kader 2. bataljona 1. brigade VDV na seminarju v Ljubljani junija 1945. leta.

Srečanje na proslavi v Logatcu: Jože Simšič - Jelen, Franc Jerina in Jože Ravbar.

Jelen v družbi logaških jamarjev pred spustom v jamo Logaščica.

Kurirske poti

KURIRJI OSTALI NA ZVEZI

Dolgoletne izkušnje ilegalnega partizanskega delovanja pred vojno so dale med NOB že leta 1941 pobudo za organizacijo kurirske službe.

Poslanstvo partizanskih kurirjev je bilo med NOV izredno težko in odgovorno. Uspešno so ga lahko opravljali predvsem zaradi visoke zavesti, morale in povezanosti z našimi aktivisti na terenu. Pomoči, ki so nam jo ljudje nudili med vojno, pa nismo nikoli pozabili. Prav zato smo kurirji po vojni poleg individualnih obiskov partizanskih družin organizirali tudi vsakoletne večdnevne pohode v znane partizanske kraje. Ob teh srečanjih smo obujali spomine na težke in slavne dni našega NOB. Skupaj z mladino in našimi znanimi humoristi Igorjem Križanovskim, Dragom Miklavcem in Pavlom Herbstom smo pripravili prave partizanske mitinge, s katerimi smo navduševali in razveseljevali mlado in staro. Za nekatere so bila ta srečanja nepozabna. Po zaključku teh pohodov smo se vsako leto udeležili tudi sklepne slovesnosti ob obletnici osvoboditve Ljubljane.

Prihod kurirjev v Ljubljano po dvodnevnem pohodu.

OBJAVIL ODBOR KURIRJEV
OKTOBRA LETA 1976 V TV-15:
KURIRSKA JAVKA V KALIŠAH

Kurirji postaje TV-2a Ivan, Stane in Tone.

Postaja je bila ustanovljena v začetku aprila 1943 po premiku osrednjega političnega vodstva Slovenije iz Dolomitov v kočevske gozdove in po ukinitvi Dolomitskega odreda. Ustanovila sta jo Karel Leskovec kot komandir postaje in Tone Simšič - Zvone kot namestnik, kak mesec kasneje pa je prišel na postajo za kurirja še Franc Rupnik - Lovec. Postaja TV-2a je vzdrževala zvezo s TV-17, ki se je zadrževala v okolici Ljubljanskega Vrha, in P-4, ki je bila v Hrušici blizu vasi Podkraj.

Kurirske zveze je vzdrževala v zelo težkih pogojih, saj so morali kurirji na svoji poti premagovati dve cestni oviri, ki sta bili stalno pod nadzorstvom sovražnika. Še posebno zahtevna ovira je bila močno zastražena železniška proga Ljubljana-Trst. Prvih nekaj mesecev

so sicer prihajali na TV-2a kurirji iz kurirske postaje TV-17, kasneje pa so kurirji iz TV-2a prihajali na javko, ki je bila preko proge pod Tolstim vrhom.

Zaradi pogostih sovražnikovih vpadov se je morala kurirska postaja večkrat seliti na druga mesta. Decembra 1944 je bila zveza s TV-17 za nekaj časa ukinjena, celotna postaja pa premeščena na Pivško za zvezo med P-4a in TV-18, ki je bila v Loški dolini. Ker so bili tudi na Pivškem izredno težki pogoji za vzdrževanje zvez, se je postaja TV-2a kmalu vrnila na območje Kališ in še naprej vzdrževala zvezo s TV-17. Da so kurirji te postaje v tako težkih pogojih vzdrže-

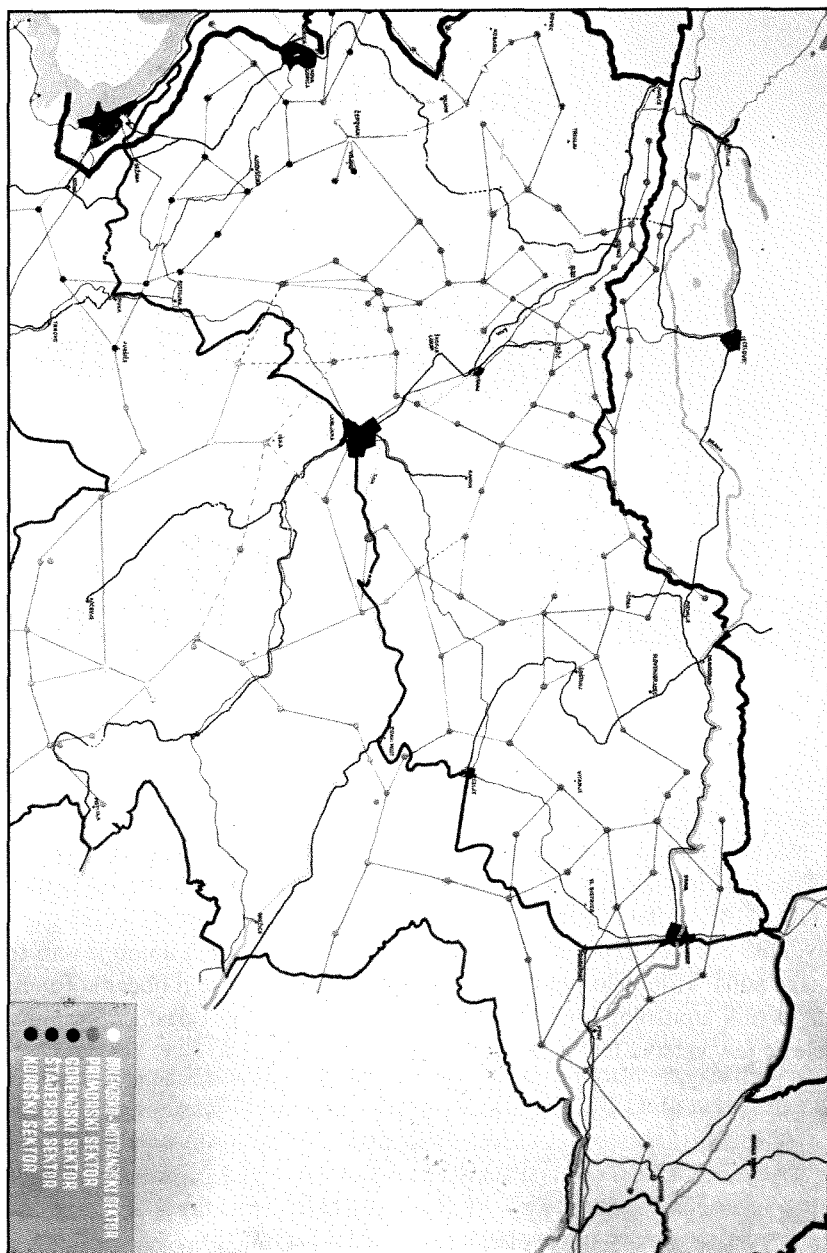

vali zveze, gre velika zasluga tudi pomoči aktivistov na terenu in še posebno Čukovi družini, kjer je bila tudi stalna javka od ustanovitve kurirske postaje pa vse do konca vojne. Zato je bila Čukova domačija po vojni preurejena v spominski dom z muzejsko sobo in poimenovana Tončkov dom po padlem sekretarju rajonskega komiteja Tonetu Klučarju. Na hiši je vgrajena spominska plošča.

Pobudo zanjo in načrt za postavitev je izdelal Jože Simšič - Jelen, omogočil pa OO ZZB Logatec. Program prireditve ob odkritju spominske plošče sta pripravili OŠ 8 talcev in OŠ Kardelja iz Logatca. V Tončkovem domu je tudi spominska soba, ki jo zelo pogosto obiskujejo mladina in drugi občani. Tončkov dom je tudi kontrolna točka Notranjske transversale PD Logatec. Spominsko obeležje je v varstvu OO ZZB NOV Logatec.*

* Sedaj v hiši ni več spominske sobe, odstranjena pa je bila tudi spominska plošča.

KURIRSKA MREŽA V SLOVENIJI

SPOMINSKE KUVERTE KURIRSKIH POHODOV

Kurirji in vezisti, ki smo med narodnoosvobodilnim bojem 1941–1945 tudi v najbolj nevarnih in najtežjih okoliščinah prenašali pošto in vzdrževali zveze med enotami ter našim takratnim političnim in vojaškim vodstvom, smo se po vojni povezali z upravo PTT (pošta, telegraf, telefon) v Ljubljani. Ta zveza je bila razumljiva, saj je bila slovenska pošta v miru naslednica našega medvojne- ga poslanstva. Pošta je prevzela tudi pokroviteljstvo nad kurirji in vezisti.

Kurirji TV-relejnih postaj smo bili, ko smo opravljali svoje naloge, tesno povezani z aktivisti na terenu. Ta povezanost se je ohranila tudi po vojni. Zato ni bilo naključje, da je osrednji odbor kurirjev vsako leto pripravil tridnevni pohod kurirjev in tabornikov odreda Bičkova skala. Obiskovali smo partizanske kraje, ki so bili v partizanskih časih zavetje našim kurirjem. Ob teh pohodih smo skupaj s podjetjem PTT pripravili posebne spominske kuverte, leta 1961 in 1969 pa spominski dopisnici. S simboliko in liki so pripovedovale o našem partizanskem boju, napis in poseben žig pa o letu in pohodu, ko je posamezna pisemska ovojnica nastala. Vsem, ki smo na teh pohodih sodelovali, predstavljajo te ovojnice dragocen spomin na lepe trenutke, za filateliste in druge zbir- ralce pa so zanimive tudi kot del naše filatelistične zakladnice. Po mojem pre- gledu so nastale naslednje spominske ovojnice oziroma spominski tiski ob pohodih in proslavah:

Ljubljana, 7. 5. 1961, ob 20-letnici vstaje in kurir. TV-zvez Slovenije

Pohod part. kurirjev z G-5 v Ljubljano, 12., 13. maj 1962

Pohod part. kur. s P-8 v Lj., Idrija, 11. 5. 1963

Pohod part. kur. s TV-18, Stari trg pri Ložu, 9. 5. 1964

Pohod part. kur. s TV-6 v Lj., Semič, 8. 5. 1965

Zbor koroških in gorenjskih part. kurirjev, Tržič, 7. 5. 1966

Zbor kurirjev, Borl, 6. 5. 1967

Srečanje kurirjev, Bukovica – Renče, 11.–12. 5. 1968

Zbor kurirjev, Kropa, 3. avgusta 1969

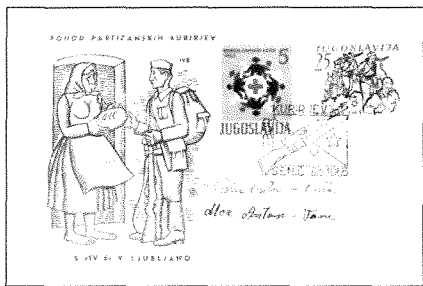
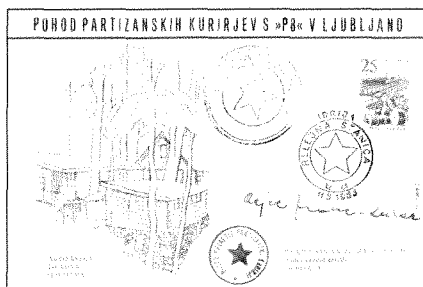
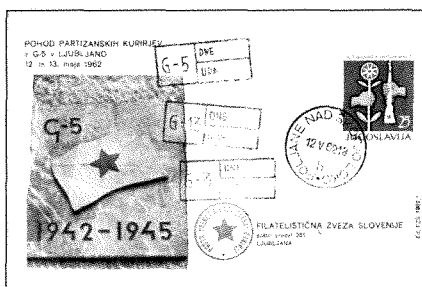
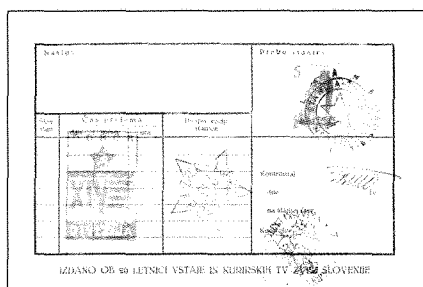
25-letnica osvoboditve, Črnomelj, 9. 5. 1970

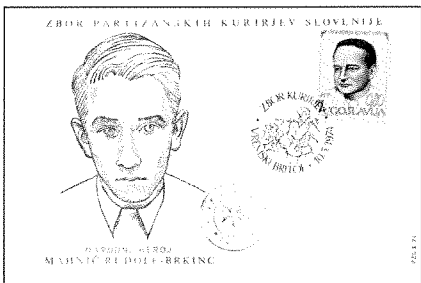
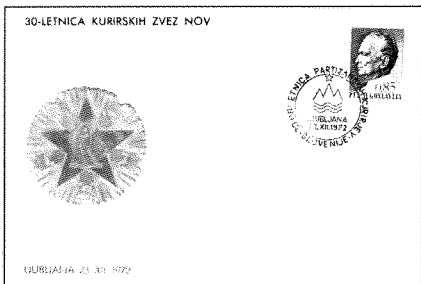
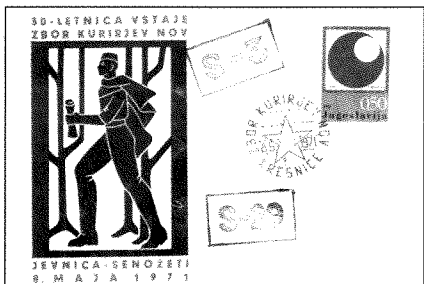
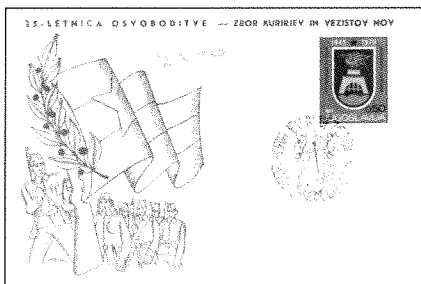
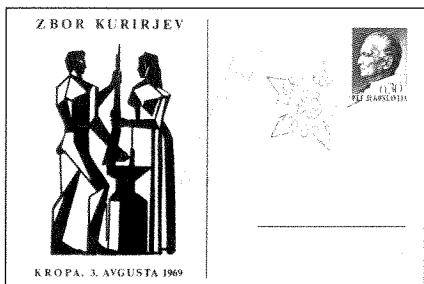
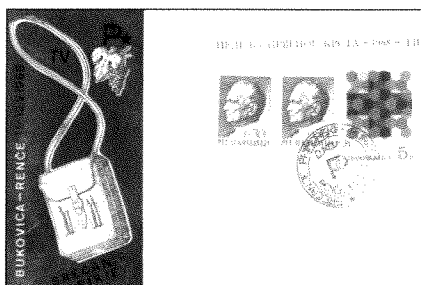
30-letnica vstaje, Jevnica-Senožeti, 8. 5. 1971

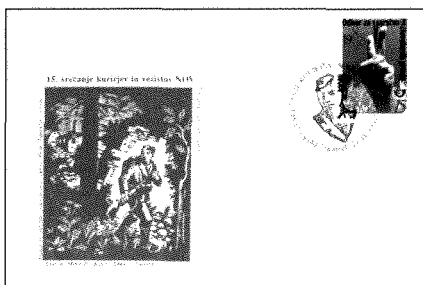
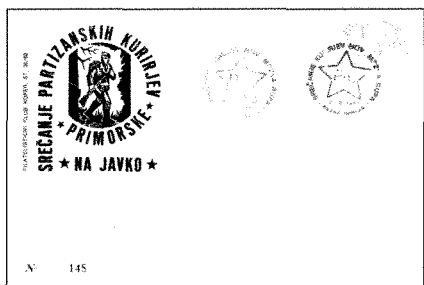
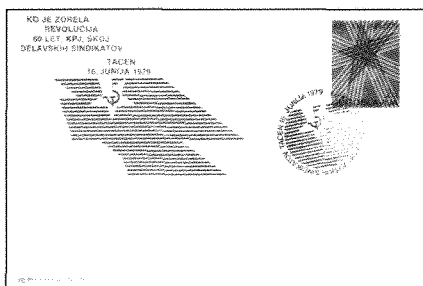
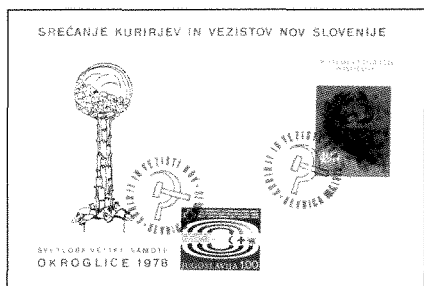
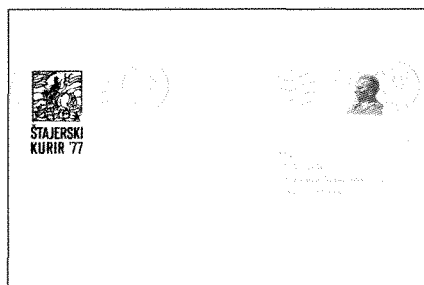
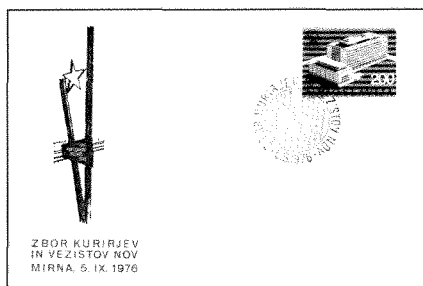
30-letnica kurirskih zvez NOV, Ljubljana, 23. 12. 1972

18. zbor partizanskih kurirjev, Ravne na Koroškem, 11. 5. 1973

Narodni heroj Mahnič Rudolf - Brkinc, Vremski Britof, 10. 5. 1974
 30 let svobode, Narodni heroj Alfonz Šarh - Iztok, Ruše, 9. 5. 1975
 Zbor kurirjev in vezistov, Mirna, 5. 9. 1976
 Narodni heroj Jože Kovačič, Ivančna Gorica, 21. 5. 1977
 Štajerski kurir 77
 Okroglice 1978, Sevnica, 30. 6. 1978
 60 let KPJ, SKOJ, del. sindikatov, Tacen, 16. 6. 1979
 Srečanje partizanskih kurirjev Primorske, Idrija, 27. 6. 1982
 Senožče, 28. 8. 1982 – samo spominski žig
 15. srečanje kurirjev in vezistov NOV, Črnomelj, 21. 10. 1998

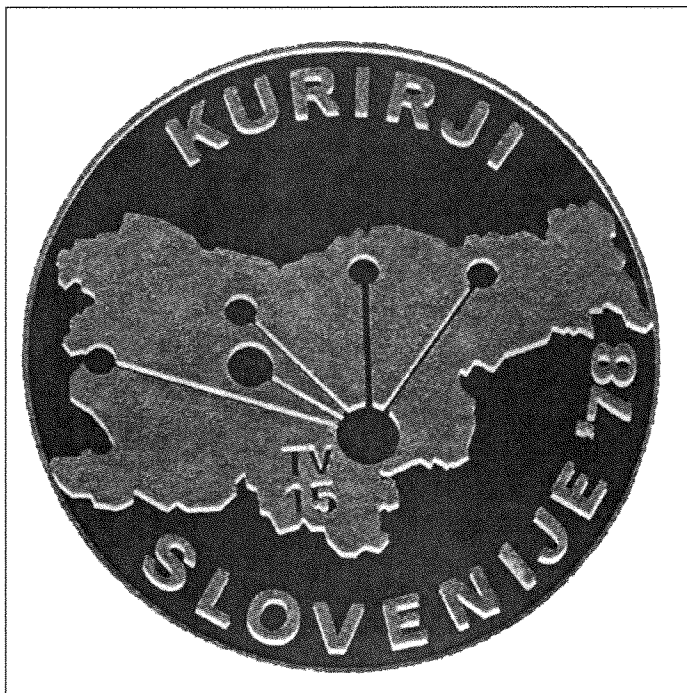

TITU IZROČILI ZLATO PLAKETO

Delegacija IV. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije, ki jo je vodil takratni predsednik Jože Simšič - Jelen in v kateri sta bila še Maks Burgar, tajnik, in član odbora Edvard Golc - Švigelj, je izročila predsedniku predsedstva SRS Sergeju Kraigherju veliko zlato plaketo kurirjev Slovenije za maršala Tita. To plaketo so kurirji podelili maršalu ob 35-letnici delovanja kurirskih relejnih postaj na celotnem slovenskem ozemlju. To so bile najboljše organizirane kurirske zveze med vsemi odporniškimi gibanji v evropskem prostoru.

Med NOB je na ozemlju Slovenije delovalo 152 kurirskih relejnih postaj, na katerih je bilo angažiranih 1800 izkušenih kurirjev. Pri izpolnjevanju njihovih nalog je padlo 385 kurirjev, veliko pa je bilo lažje ali težje ranjenih in so postali vojni invalidi.

Zlata plaketa za tovariša Tita.

Tito z ženo Jovanko na naši proslavi.

ZA ŠPORT NI NIKOLI PREPOZNO

Kolesarski maraton.

Minevala so leta, kaj leta, desetletja, tako pri meni kot tudi pri mojih vojnih tovariših, ko smo se vsak po svojih najboljših močeh razdajali družbeno pomembnim dejavnostim, zase in za svoje zdravje pa smo bore malo storili.

Pa so prišli časi, ko se je začela pri nas v Sloveniji vedno bolj udejanjati misel o množični rekreaciji, ki je imela tudi ta namen, da se vanjo vključijo vse generacije Slovencev v številnih preizkušnjah. Ko so se spominski pohodi ob pomnikih naše revolucije že globoko zakoreninili v nas, so se začeli rojevati smučarski tekaški maratoni. Tudi kolesarski so jim kaj kmalu sledili in v njih smo našli svoje mesto tudi nekdanji partizani.

Sprva smo se prijavljali na ta množična rekreativna tekmovanja zgolj posamično, po lastnem prepričanju in razpoloženju, pa seveda tudi glede na pripravljenost posameznika. Domala vse tekaške in kolesarske množične prireditve pri nas so imele takrat v svoji vsebini zapisano željo po ohranjanju spominov in tradicij NOB.

Tako so organizatorji Trnovskega maratona kaj kmalu dodali k svojemu

*Jože Simšič in Franc Rok na Bloški planoti,
december 1943.*

imenu še Po poteh 9. korpusa, Bloškim tekom so dodali še Dakijev tek z dodano tekaško progo, Dupljski maraton pa je vse od svojega začetka leta 1975 nosil ime Po poteh Kokrškega odreda. Nekdanji borci NOB se še vedno udeležujemo smučarskih tekmovanj Po partizanskih smučinah v Cerknem in seveda tudi drugod, če nam le dopuščajo leta in zdravje.

Z Roškimi smučarskimi teki smo nekdanji borci povezani vse od začetka, februarja leta 1976. Lojze Serini - Žižo je bil prvi pobudnik in organizator, skupaj s smučarskim društvom Gozdar iz Novega mesta. Prvo tekmovanje je

bilo namenjeno zgolj najmlajšim smučarjem Dolenjske, ki so se potegovali za skupinski pokal TV-15.

Pionirskim in sindikalnim tekmovanjem novomeške občine so se že v tretjem letu pridružili tudi udeleženci NOB, med njimi številni kurirji, ki jih je povezovala osrednja kurirska postaja TV-15 v Občicah. Takratni odgovorni urednik tednika TV-15 Tone Urbas in neumorni organizator Lojze Serini - Žižo, ki živi v Novem mestu, po rodu pa je iz Logatca, sta zmogla, na veselje in zadovoljstvo številnih udeležencev, zgledno poskrbeti za tekmovalne proge in celotno organizacijo prireditve, od sprejema do zaključka tekmovanja s podelitvijo priznanj in nagrad. Hkrati pa sta poskrbela tudi za vsebino, saj tekmovalci niso merili svojih moči zgolj v smučini, temveč so poleg domačinov Občic, ki so kurirjem dajali vedno varno zavetje, obiskali tudi Kolenčevo mamo in druge krajanje. Ob 20-letnici izhajanja »TV-15 naš tovariš«, so pionirji-novinarji OŠ

Bloški smučarski teki - maraton.

Baza 20 v Dolenjskih Toplicah izdali Bilten o Roških smučarskih tekih, kjer so podrobneje opisali vse dogodke iz tekmovanj in družabnih srečanj, med katerimi so se mi še posebej vtisnile v spomin zapisane besede, da se je na kurirski postaji TV-15 v Občicah št. 6 stekalo na tisoče nitk v torbah kurirjev in da ljudje od tod in okolice niso nikoli ničesar zahtevali za povračilo. Nudili pa so nam varno zavetje, kruh, prijazno besedo in veliko mero razumevanja za naše skupne cilje.

Še pred desetletji in tudi v mojih mladih letih, ki sem jih preživel med Lazami, svojim rojstnim krajem, Ivanjim selom, Rakekom ter med Planino in Logatcem, je veljalo kolo, navadno turno kolo za simbol ali znak premožnosti. Po vojni se je ta miselnost kaj hitro spreminjala in kolo kot statusni simbol je zamenjal fičo in hitro za njim avtomobili vseh vrst.

Kolesu sem ostal zvest od takrat, ko sem si ga v zrelih srednjih letih le uspel kupiti. Od takrat sva nerazdružljiva prijatelja.

Povabilo na množične kolesarske prireditve je seglo tudi v naše borčevske vrste. Kar nekaj med nami se je mnogo let udeleževalo več kot 160 km dolgega kolesarskega maratona, znanega pod imenom Franja. Kaj radi smo se tudi veselili sodelovanja in udeležbe na tradicionalni kolesarski dirki pod Urhom, v spomin na padle borce kolesarje. V organizaciji KK Rog-Franek smo v treh dneh

Kolesarski maratonci pod Urhom.

prekolesarili 300 km dolgo pot po Dolenjski. Skupaj s klubom Maksa Perca smo pet dni kolesarili po Sloveniji od spomenika do spomenika NOB. V tem času smo od Ljubljane do Kočevskega roga, Kočevja, Cerknice, Kalc, Idrije, Cerknega, Škofje Loke, Bohinja, Bleda, Cerkelj in prve slovenske požgane vasi Rašice po 500 km prikolesarili v Ljubljano.

Seveda so se nekateri iz naših vrst udeleževali tudi drugih športnih tekmovanj, nekateri, posebno tisti, ki so bili dobro pripravljeni in zdravi, tudi kolesarskega Juriša na Vršič, enega izmed najbolj zahtevnih kolesarskih gorskih vzponov iz Kranjske gore do 1811 m visokega gorskega prelaza. Slehernemu, ki je prikolesaril na Vršič, je organizator, KK Rog-Franek, podelil medaljo ali pokal, najboljšim v vsaki kategoriji pa še posebna priznanja, namenjena najboljšim jurišnikom.

Taka in podobna spominska kolesarska srečanja se še vedno vrstijo. Borce nas še posebej pozdravijo, ponekod nam ponudijo tudi svojo kategorijo udeležencev, na kar smo še posebej ponosni. Tako s smučarji tekači kot tudi s kolesarji pa nas je povezoval in nas še vedno povezuje Tone Urbas, ki, čeprav le nekoliko mlajši od nas, še vedno trdi, ni nikoli prepozno, če hočemo storiti kaj dobrega za svoje zdravje in ohraniti vrednote, skovane v NOB, ki žal prehitro tonejo v pozabo!

MAKS BURGAR: OSREDNJA PROSLAVA KURIRČKOVE POŠTE V ZAJČJI DOBRAVI

Humorist Igor Križanovski in Maks Burgar, sekretar odbora kurirjev.

borec in komandant Jože Simšič - Jelen, nastopala pa bo tudi znana kulturna skupina partizanskih humoristov, Igor-Pavle-Zvone, s humorjem, ki ga bodo posebej pripravili za to proslavo. Pri slovesni kurirčkovi pošti bodo sodelovale delegacije partizanskih enot s prapori, kolesarji kolesarskega kluba Rog-Franek in kluba Maksa Perca iz Ljubljane.

Ker postaja kurirčkova pošta svojevrstna tradicionalna pionirska manifestacija razvijanja revolucionarnih partizanskih tradicij, kjer je vključenih največ mladih, je zaželeno, da se te akcije udeleži čim več kolesarjev in borcev NOV.

Letos poteka dvajset let tradicionalne kurirčkove pošte slovenskih pionirjev. Osrednja proslava in velik partizanski miting bo 26. aprila ob 10.30 v Zajčji dobri pri Ljubljani. Poleg večjega števila pionirjev in mladine bo tudi več borcev. V kulturnem programu bodo poleg godbe na pihala sodelovali tudi mladina iz glasbene šole, pevci in recitatorji.

Slavnostni govornik na mitingu bo nekdanji partizanski

DRAGANA STOJIĆ IN INGRID MOŽINA,
novinarski krožek COŠ Baza 20, Dolenjske Toplice:

SREČANJE S HUMORISTOM IGORJEM NA ROŠKIH TEKIH

Črno gledi humorist Igor z Dragom in Pavletom.

Kot novinar našega novinarskega krožka sem se udeležila tistega dela Roških tekov, ki se je odvijal v šoli. Stala sem na hodniku in opazovala vrvež v jedilnici. Mladi in stari, ljudje, ki so marsikaj doživeli v življenju, in tisti, ki jim življenje še prihaja naproti. Eni in drugi v elanu pogovora, zadovoljni, nasmejani.

Tovarišica mentorica mi je skrivnostno pokimala. Vedela sem, da bo nekaj za radovedno novinarsko uho. In že sem sedela v zbornici. Naš gost je bil tovariš Igor. Bil je kurir v teh krajih, potem pa je bil humorist med partizani.

Pogovor je tekel takole:

Kako je bilo humoristom med partizani?

Veste, v vojni je potrebno takšno in drugačno orožje. Ne samo salve granat, tudi salve smeha so bile potrebne. Ko sem prišel k partizanom, sem imel prednost pred večino drugih. Bil sem sam, nikogar nisem pustil doma, tako me ta skrb ni nikoli razjedala, medtem ko je pri borcih misel na dom igrala zelo pomembno vlogo. Vedno sem bil tako naravnani, da sem z voljo in humorjem premagoval težave. Tega pač ne more vsak. Ljudje smo pač samo ljudje, in tudi

partizani so bili ljudje, zato nas je bilo včasih tudi strah. Pa še kako. In takrat sem bolj rabil noge kot glavo. Sklenil sem tudi, da ne bom po vojni, če ostanem živ, nikoli dal na blazino glave, ampak noge. Saj so mi reševale življenje ničkolikokrat. Ljudje so potrebovali smeh, ki sprošča. Smeh ni smel žaliti.

Kako je bilo takrat, ko ste opravljali doktorjevo delo?

Ej, to je bilo pa tako. Nekje me je iztaknila patrulja in mi dejala: »Hitro, hitro, mudi se!« Končno, ko že nekaj časa tečem z njimi, vprašam: »Kam pa gremo?«

»K neki ženski, ki bo rodila,« se glasi odgovor. Takrat pa me je skoraj zade-
lo. Povem, da nisem ,ta pravi' doktor, a si niso dali dopovedati. Vlekli so me naprej. Veste, včasih sem iz zelišč napravil kaj, pa so me klicali kar doktor. Bil pa je pri nas pravi doktor, to je bil dr. Igor Lunaček.

Ko pridrvimo do hiše, pride na vrata aktivistka in pravi: »Doktor, prepozni ste, se je že rodil.« Oh, ko bi vedeli, kako sem si oddahnil! Da pa pred ljudmi ne bi bilo kaj narobe, sem rekel, da vem, da je ona vse uredila, kot je treba, in se ne bom vtikal v te posle.

Gospodar je pripravil za doktorja, se pravi zame, lonec žgancev, medtem pa pride z druge strani pravi doktor Lunaček. Povem mu, kaj se je zgodilo. Ko sva zapuščala srečno hišo, mi je gospodar krepko stisnil roko, pravemu doktorju pa nič.

Pa še nekaj naj dodam: Ta otroški jok je bil zame najlepša simfonija tistega časa.

•

Tovariš Igor je povedal, da se veliko giblje med mladimi, življenje želi prikazati takšno, kot je, z malo smeha zraven. Izdal je tudi knjigo Spomini črnogledga humorista, ki jo je pripravil skupaj s tovarišem Miletom Pavlinom.

Kdaj vam je bilo težko?

Partizani smo bili tako tesno povezani kot člani ene družine. Zato mi je bilo zelo težko ob smrti soborcev, kot bi umrli najbližji. Saj to so tudi bili naši najbližji!

Še bi se pogovarjali, a že je moral v jedilnico, da se pripravi za nastop. Lepo smo se mu zahvalili, z željo, da ga kdaj srečamo na šoli ob naših kulturnih popoldnevih.

Dušan Feldin - Srečko, Jože Simšič - Jelen:
**POKLJUKA, CERKNO, BLOKE, VOJSKO
PARTIZANSKE PESMI
SO ODMEVALE**

Po bloških tekih še partizanska pesem.

V letošnji zimi (od 14. januarja do 26. februarja) smo na smučarskih prireditvah sodelovali tudi borci NOB, ki smo še vedno sposobni teči na smučeh (od 4 do 13 km). Tekmuje nas še kakih 25 iz vse Slovenije, letošnje ugodne zimske razmere pa so nas bolj množično kot prejšnja leta zvabile v smučine. Dogovorili smo se, da bomo udeležbo na smučarskih tekmovanjih posvetili 65. obletnici vstaje slovenskega naroda proti okupatorjem. Tako smo tekmovali borci NOB, žrtve nacističnega nasilja in pridruženi člani iz Bohinja, z Bleda, iz Lesc, Kranja, Škofje Loke, Žirov, Nove Gorice, Podlanišča, Ljubljane, Grosupljega in Blok na naslednjih tekaških prireditvah: 14. januarja na Rudnem polju na Pokljuki – tu nas je bilo največ, kar 21; 28. januarja se nas je Partizanskih smučin Cerkno udeležilo devet; 12. januarja na 20. bloških tekih (nekdanji bloški Dakijev tek) nas je bilo pet; 19. februarja na Črnem vrhu nad Cerknim so se

Trnovskega maratona udeležili trije in 26. februarja je sedem nekdanjih borcev NOB tekmovalo na memorialnem teku Andreja Erjavca na Vojskem na Trnovski planoti. Naši nekdanji soborci, ki sicer niso smučarski tekači, so nas spremljali s harmonikami in na vseh prireditvah smo peli partizanske pesmi, ki so jih drugi udeleženci povzeli za nami. Na teh tekmah smo se dostojno predstavili in dokazali, da še zmoremo teči na smučeh, čeprav smo skoraj vsi stari že več kot 80 let! Povsod so nas toplo sprejeli, razen v Cerknem. Pogrešali pa smo smučarske spominske teke v Občicah (Svobodna misel) in na Pohorju (ob obletnici padlega Pohorskega bataljona). Tudi naslednje leto pridemo teč v Dražgoše, Cerkno, na Vojsko in drugam!

Po uspeli akciji še lep nasmeh.

Notranjski kurirju na pohodu po Dolenjski. V sredini Jelen in Stojan.

Kurirji so med svojim pohodom po Notranjski obiskali tudi spomenik NOB na Ulovki v Loški dolini.

Kurirji so s pesmijo prikorakali v Ljubljano.

Borci 4. bataljona I. brigade VDV so med večdnvnim pohodom obiskali svoje soborce vojne invalide.

Delo s šolsko mladino

ŽIVA DROLE, TV-15:

MLADI POTREBUJEJO ŽIVO BESEDO O NAŠI PRETEKLOSTI

Mnogi osnovnošolci na Notranjskem in tudi v Ljubljani ga poznajo, Jožeta Simšiča - Jelena, borca, ki si rad vzame čas, da pride med mlade ter z živo pripovedjo in odgovori na kopico vprašanj niza pred njihovimi očmi podobo tistega časa, ki ga označuje štiriletni narodnoosvobodilni boj, in tistih ljudi, ki so ta boj živeli.

Letos je obiskal osnovne in podružnične šole Grahovo, Cerknico, Rakek, Unec, Planino, Laze, Hotedršico, Logatec in osnovno šolo Borisa Ziherla v Ljubljani. V Grahovem je bil ob njihovem krajevnem prazniku, ki ga vsako leto praznujejo 11. maja kot spomin na pomembno akcijo borcev Rakovške čete leta 1942. Srečanje treh podružničnih šol: Unec, Planina in Laze, ki ga izvedejo kot obrambni in športni dan v enem od znanih partizanskih krajev, pa je že kar tradicionalno. Letos so se srečali v Kališah nad Logatcem, kjer sta med NOB delovala politično vodstvo logaškega rajona in kurirska postaja TV-2a. »V Kališah imamo tudi bogato opremljeno muzejsko sobo v partizanskem Tončkovem domu,« pravi tovariš Jelen, ki smo ga povabili na pogovor v naše uredništvo. »Tam je prikazan del naše preteklosti iz narodnoosvobodilnega boja tega kraja. Osnovnošolci si ga z zanimanjem ogledajo. Sicer pa ob takih srečanjih ob komemorativnem delu programa ne manjka še mnogih obrambno-športnih tekmovanj, na koncu dneva pa seveda mora biti »partizanski« miting z vsem, kar spada zraven: podeljevanje nagrad, značke, petje partizanskih pesmi in včasih uprizoritev kakšne akcije, ki se je odigrala na tem območju med narodnoosvobodilnim bojem.«

Živa ura zgodovine naše revolucije učencem veliko pomeni, veliko več kakor mnogi pomembni datumi in suhoparno opisana dejstva v njihovem učbeniku. Pred seboj imajo nekoga, ki je takrat živel in se bojeval, sedaj pa je tu, pripravljen na njihova vprašanja, da razjasni tisto, kar poraja dvome, da razgali pred njimi vso resnico boja in da jim pomaga dokopati se do korenin. »Nikoli se ne naveličajo spraševati, preprosto bombardirajo z vprašanji,« pripoveduje tovariš Simšič o svojih mladih navdušencih, on pa se ne naveliča odgovarjati. »Najbolj jih zanimajo akcije, priprave nanje pa rezultati, kako se je odvijal boj, ko so bila skladišča opreme prazna, kako so nastajale čete, kakšno je bilo naše življenje v enotah in razne dogodivščine, ki popestrijo naše zgodovinske ure. Nekateri menijo, da naša mladina ne sprejema narodnoosvobodilnega boja ali pa ga ne

zna dojemati. To ni res, le prav jim je treba prikazati tisti čas, ustrezno poglobljeno glede na njihovo zrelost. Dokazati jim je treba, da naša vseljudska obramba raste na tradicijah narodnoosvobodilnega boja in da te tradicije niso le surovost samega boja, da gre tudi za humani del naše revolucije, ki se prav tako prenaša na današnji čas. Pripovedovati jim je treba o žrtvovanju, o tovarištvu, v njih je treba vzbujati občutek teh vrednot, ki niso nastale in izginile enkrat za vselej, ampak se je zanje še treba bojevati. Med mladimi je treba gojiti smisel za humanost in jih s tem oblikovati v vredne člane naše socialistične domovine, ki se bodo pripravljene žrtvovati ne samo zase, ampak tudi za skupnost, ki bodo ob pravem trenutku pripravljene pokazati, kdo so in zakaj so tu. Naša mladina je dobra, noče pa komandantov. Treba je stopati z njo v korak. In noče laži, še posebej ne, ko gre za narodnoosvobodilni boj. Tudi bežali smo in tudi žrtve smo imeli. Treba jim je to povedati, da si ustvarijo pravo podobo.«

Živa beseda pa je še več vredna, če ji učenci lahko prisluhnejo na samem kraju dogajanja, v partizanskem kraju. Kadar te možnosti ni, si tovariš Simšič pomaga s predvajanjem filmov, bodisi o partizanih v tem in onem kraju, o poti vrhovnega komandanta partizanske vojske tovariša Tita in o vseljudski obrambi.

Koliko pomeni v osnovnih in drugih šolah živa beseda naših borcev pri razvijanju revolucionarnih tradicij, kažejo tudi članki šolske mladine v TV-15, ko opisujejo spomine svojih staršev ali starih očetov in mam, še posebno navdušeno pa pišejo o obiskih borcev na svojih šolah.

Letošnja jesen bo potekala v spominu na številne dogodke pred štiridesetimi leti, ki so za vse čase zarezali sledove v zgodovino našega naroda. Prav je, da se naši borci še bolj aktivirajo, da se otresejo morebitnega strahu in še v večjem številu stopijo med mlade ljudi v šole, ki želijo, da nekdo usmerja njihov tok razmišljanj in sklepanj o našem narodnoosvobodilnem boju. Brigadni odbori sicer imajo v svojih letnih programih sodelovanje z mladino in tudi programi šol ter borčevskih organizacij predvidevajo sodelovanje, le da je treba to uresničiti v dovoljšnji meri, da ne postanejo obiski navdušenih posameznih borcev le oaza v puščavi, le redkost, ki pričara šoli prazničen dan. In še nekaj bi bilo prav: da bi take žive ure zgodovine posneli na magnetofonski trak ter si s tem zagotovili živo besedo o naši revoluciji tudi za prihodnje rodove.

OSNOVNA ŠOLA LOGATEC

OBRAMBNI DAN NA ŠOLI

Osnovna šola 8 talcev iz Logatca je zelo znana po aktivnostih pri razvijanju in negovanju vrednot NOB ter obrambno-samozaščitnih dejavnostih. Tako so zadnjo soboto v septembru ob dnevu pionirjev zelo domiselno speljali zelo široko zasnovano akcijo, kjer je aktivno sodeloval sleherni učenec te šole. Bilo jih je preko 700 in vsak je imel svojo vlogo. Zjutraj ob prihodu v šolo so najprej izvedli volitve novega vodstva pionirske organizacije. Nato se je začela odvijati široko zasnovana akcija, ki jo je pripravil Janez Podjed, učitelj telesne vzgoje, s predpostavko, da je Logatec z okolico zaseden od sovražnika. Tudi to vlogo, čeprav ne radi, so igrali učenci višjih razredov, ki so postavili zasede, straže in patrolje in kontrolirali zasedeno ozemlje. Vsi ostali so bili v vlogi partizanskih kurirjev, ilegalcev in terensko poklicnih delavcev. Največ je bilo seveda kurirjev, ki so prenašali pošto in druga sporočila od javke do javke. Ves Logatec z okoli-

Priprave učencev na obrambni dan.

co je bil obdan s terenskimi organizacijami, štabi in kurirskimi postajami z javkami. Na drugi strani pa so nenehno križarile sovražne patrulje ter iskale kurirje in druge ilegalce.

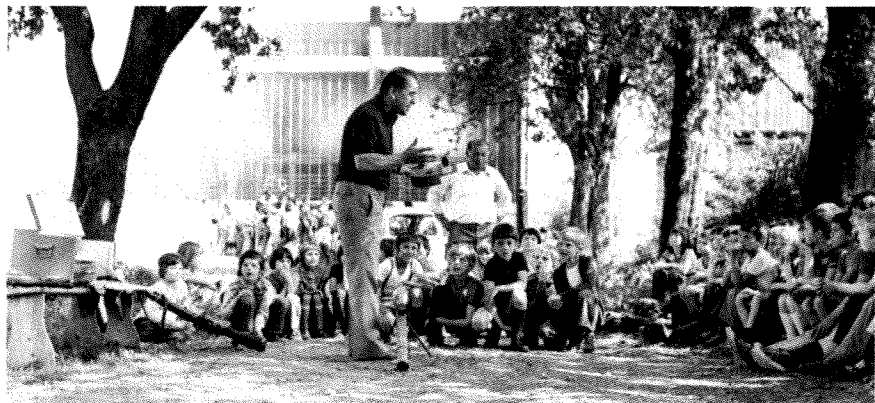
Posamezne skupine kurirjev so se tako vživele v svoje kurirske vloge, da jih sovražnik ni uspel odkriti. Pri tem so uporabili vse, kar so slišali in prebrali o kurirskih zvezah. Prav tako so se izkazali tudi kot obveščevalci. Nobeno vozilo s tujo registracijo ni šlo mimo, ne da bi ga evidentirali kot sovražno vozilo v tistem trenutku. Vsa akcija je bila resnično dobro speljana predvsem zaradi dobre priprave, ki jo je izvedel tov. Janez Podjed z vsestransko pomočjo učiteljev. V srcih mladih bo ostal zares lep spomin na ta enkratno doživeti dan naših pionirjev.

Jože Simšič - Jelen

INTERVJU UČENCEV 3. RAZREDOV Z JOŽETOM SIMŠIČEM - JELENOM

Učenci 3. razredov COS 8 talcev Logatec smo povabili v goste nekdanjega kurirja in partizana Jožeta Simšiča - Jelena, da bi nam pripovedoval o dogodkih iz partizanskih časov. Ker se bomo v šoli pogovarjali tudi o partizanskih spomenikih v Logatcu, smo vprašali Simšiča, kdo je bil Franc Štritof - Tonček, ki ima postavljen spomenik v gozdu v bližini motela Lom.

»Doma je bil blizu Žilc na Notranjskem, bil je bajtarski sin. Jeseni leta 1941 je že postal član OF in še pred odhodom k partizanom je sodeloval v raznih akcijah. Leta 1942 je stopil v Lukov bataljon, pozneje v Šercerjevo brigado. Srečala sva se, ko je prišel v varnostno-obveščevalno službo za območje Vrhnike in Logatca, kajti takrat sem bil komandant tega posebnega oddelka za boj proti okupatorjem in domačim izdajalcem. Desetega oktobra 1943 sva dobila posebno nalogo – priti v Kališe. In to kar podnevi. Prečkati sva morala železniško progo Ljubljana-Trst, ki je bila zelo zastražena; postavljenih je bilo veliko žičnih ograj, bunkerjev in min. Vedel sem, kje morava iti, da bo najbolj varno. Tonček je hodil za menoj. Šla sva čez senožet, ogrado. Prišla sva do štora, ko sem nekako tri metre pred seboj zagledal najprej dva, potem pa še več Nemcev. Začela sva teči v nasprotno smer, saj nisva imela nobenega kritja. Pretekla sva približno 40 metrov, oni pa so še vedno streljali. Oba sva padla. Samo – Tonček je bil mrtev. Krogla mu je šla skozi nahrbtnik v srce. Čez nekaj časa sem odšel po dva tovariša. Izkopali smo jamo in vanjo položili Tončka. Na grob smo dali mah in križ, da bi pozneje vedeli, kje leži. Tonček je bil še zelo

Mladi v šoli želijo slišati živo besedo udeležencev NOB.

mlad fant, ko je že moral umreti. Nanj spominja spomenik ob poti v motel Lom, kjer je tudi padel.«

Učenec: »Ob poti v Rovte sem videl tudi spomenik, postavljen v spomin na Ljubo Bavdek. Kdo je bila?«

Simšič - Jelen: »Ljuba Bavdek je bila poštarica v Hotedršici. Imela je dober dostop do informacij, zato je delala kot obveščevalka po nalogu rajonskega odbora Logatec. Povezana je bila s sovražnimi oficirji, tudi z nekim italijanskim komandantom, in tako dobila izredno pomembne podatke. Njeno delo je bilo zares zahtevno, saj je bila v nenehni nevarnosti pred tujimi sovražniki in domačimi izdajalci.

Ob kapitulaciji Italije je šla k partizanom. Bila je tudi v Kališah, delala je z ženskami, potem je postala učiteljica na osvobojenem ozemlju blizu Črnega vrha.

Februarja 1944 so jo domobranci ujeli. Preden so jo ubili, so se hoteli maščevati za vse, ker so slutili, da je pomagala osvobodilnemu gibanju. Privezali so jo k lipi v Hotedršici, jo sramotili, brcali, zasmehovali in pljuvali v obraz. Zelo je trpela, a izdala ni ničesar. Izmučeno in izčrpano so odpeljali v belogardistično postojanko v Logatec, kjer so nadaljevali s strahotami. Ker se je še vedno trdno držala in ni nikogar in ničesar izdala, so belogardisti pobesneli. Pri živem telesu so ji začeli izrezovati dele telesa. Umrla je po hudih bolečinah in trpljenju. Vaščani so jo našli ob poti, kjer je danes spomenik, vso iznakaženo, razmesarjeno. Spoznali so jo šele po brisački z začetnicami njenega imena in priimka.«

Nekaj časa smo bili čisto tiho, le oči smo imeli velike, saj je take hude reči težko razumeti.

Tovariš Jelen nam je povedal tudi o partizanski Štagnerjevi mami s Kalc: »Živela je ob glavni cesti, kjer je mimo hodilo veliko Nemcev in Italijanov. Držala je s partizani. Kadar je bilo za nas nevarno, si je na rame oprtala koš, na dno je dala golaž za partizane, nanj pa slamo. Ko jo je Italijan ustavil, mu je rekla, da mora po hrano za živino. Sploh ni opazil, da je koš poln slame. Spustil jo je, ona pa je srečno prišla do nas v gozdu in nas opozorila, naj ne hodimo v vas, ker je polna sovražnikov. S tem nam je rešila življenje.«

Učenec: »Ali ste bili v vojni tudi ranjeni?«

Jelen: »Ja, trikrat. Dvakrat od bombe, enkrat pa sem padel v italijansko zase-do blizu svojega domačega kraja Laze. Takrat je bilo zelo hudo; name je strelja-lo dvajset Italijanov, jaz pa sem bil sam. Zadeli so me petkrat. Ker so ostale kro-gle še v meni, me je pozneje operiral dr. Gostiša kar v gozdu z žepnim nožem, ki so ga prej dobro prekuhali, saj če bi me peljali v partizansko bolnišnico, ne bi preživel. Operirali so me brez narkoze. Vidite, pa sem preživel in sem danes med vami.«

Damjana je zanimalo, od kod Jožetu Simšiču ime Jelen.

Jelen: »Nekoč smo imeli v gozdu sestanek. Komandir nam je povedal, da moramo zaradi varnosti spremeniti prava imena. Ko me je vprašal, katero ime želim, sem odgovoril, da bom vzel tisto, ki bo ostalo. Potem je rekel, naj bom Jelen, ker tako dobro tečem in preskakujem kamne!«

Jože Simšič - Jelen nam je povedal še veliko zanimivih reči iz vojnih dni, tudi o Črni roki. Poudaril je, da ne smemo nikoli pozabiti ljudi, ki smo jih imeli, a so padli za našo srečo.

Poslovili smo se z željo in obljubo, da se bomo še srečali.

Dopisniški krožek 3. razredov COS 8 talcev Logatec

OBLJUBIL NAM JE, DA BO PRIŠEL

Sam se je oglasil v našem uredništvu. Jelen je njegovo partizansko ime. Ni želel govoriti o sebi, ampak o pionirkah in pionirjih. V Dolenjem in Gorenjem Logatcu, v Uncu in Planini. Tako je nastal zapis o neki dejavnosti, samonikli in zgledni, ki še kako sodi v to ogledalo našega časa.

Tudi zaradi njega, Jožeta Simšiča - Jelena, danes polkovnika v pokoju.

S seboj je prinesel pisemce, ki so ga 17. januarja 1975 napisali učenci, učen-ke in tovarišica iz Planine, naslovljeno na njegovo ime. »Da bi videli, kako ime-niten rod poganja tod okoli!« je rekel, kot bi se želel opravičiti. Na tem delu Notranjske pa stoje tudi Laze, rojstna vasica Jožeta Simšiča - Jelena.

In kako je pisemce nastalo?

Kurirji so se na pohodu v Brkine ustavili tudi v Logatcu.

Najmlajši planinci so morali za domačo nalogo napisati spis o srečanju z nekdanjim komandantom VOS vrhniškega okrožja, z nekdanjim sekretarjem SKOJ logaškega področja ... Kdo bi lahko zapisal vse zadolžitve, ki so tovariša Simšiča spremljale na vojni poti! Tovarišica je spise popravila in iz njih povzela nekaj najpristržnejših misli, otroci pa so jih takole strnili:

- Razveselili smo se novice, da nas bo obiskal tovariš Jelen. Začeli smo se pripravljati na srečanje. Otroci smo ga komaj čakali, šteli smo dneve in šteli smo ure. Ne morete si misliti, kako smo se razveselili, ko smo zaslišali avto.

»Tovarišica, jaz se ga bojim vprašati!« sem rekel.

»Nič se ne boj, saj je zelo prijazen,« me je vzpodbudila tovarišica.

Pogovor s tovarišem Simšičem nam je ugajal. Pripovedoval je zanimivo in tudi nasmejali smo se. Želimo, da bi nas s svojim obiskom še razveselil. Obljubil nam je, da bo še prišel. Njegovi pripovedi smo pozorno sledili. Veseli smo, da nas je obiskal. Tega srečanja ne bomo nikoli pozabili. Še dostikrat bi radi doživeli kaj podobnega.

»Pišimo mu!« smo vzkliknili. »To mu moramo povedati!«

Tako je nastalo pismo in tako smo se srečali z dejavnostjo, ki jo Jože Simšič - Jelen opravlja že petnajsto leto, tiho in s posebno predanostjo.

»O čem govorite mladim?«

- O naši armadi kot braniteljici neodvisnosti, ustavne ureditve, nedotakljivi-

vosti in celovitosti Socialistične federativne republike Jugoslavije, pa o izkušnjah narodnoosvobodilnega boja pri organiziranju ljudske obrambe.

V Logatcu je tovariš Simšič najmlajšim predvajal tudi kratkometražna filma »Mirna III« in »Podgora 72«, ki govorita o pripravah na ljudski odpor. Posebno rad se spominja lanskega pohoda partizanskih kurirjev na Brkine. Ustavili so se tudi v logaški šoli. Mladi so jih sprejeli nadvse prisrčno. Še več, čeprav je bilo to srečanje povsem nenačrtovano, je bil to eden najlepših sprejemov. Prav nič drugače ni bilo v Planini.

- Slovesno je bilo tudi lani pred dnevom armade, kar dva dni sem bil v Logatcu.

Pa tudi sicer imajo na šolah, na katerih smo vas danes bežno predstavili, izreden posluš za negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij. Mladina sodeluje na vseh proslavah v počastitev pomembnih dni, mejnikov naše revolucije. V Logatcu tesno sodelujejo tudi z bližnjo garnizijo. Ob dnevu armade so pripravili razstavo orožja in slikovnega gradiva, aktivna je tamkajšnja mladinska godba. Da ne govorimo o sodelovanju z borčevskimi organizacijami, kar velja za vse tri šole, ki je lahko za zgled.

»Kaj vam pomenijo srečanja z mladimi?«

- Mislim, da so tovrstni pogovori ena najbolj neposrednih oblik prenašanja revolucionarnih tradicij na mladi rod. In meni osebno? Vračam se v čase, ko sem bil skojevec ... Še bom obiskoval šole v Gorenjem in Dolenjem Logatcu, v Uncu in Planini. Volje ne bo zmanjkalo in tudi časa ne, čeprav sem še vedno predavatelj v Centru strokovnih šol v Ljubljani, kjer poučujem ljudsko obrambo in družbeno samozaščito.

V Logatcu pa se že dogovarjajo, kako bodo praznovali dan mladosti. Ustanovili bodo posebno enoto in ponazorili eno izmed partizanskih akcij, ki se je odigrala na njihovem področju ... Z njimi bo tudi Jože Simšič - Jelen.

Obljuba dela dolg, pravi nekdanji sekretar SKOJ-a logaškega področja.

MILENA ŠTRAJNAR

LOGATEC MED NOB

(Po očetovem pripovedovanju)

Leta 1936 je stara jugoslovanska vojska začela graditi obrambno linijo. To so bili železobetonski bunkerji, postavljeni nedaleč od italijanske meje. Načrt se je imenoval po generalu Rupniku. Ta je bil izdajalec in je ves sistem utrdb izdal Italijanom, ki so brez kakršnegakoli boja zasedli Logatec. Hkrati z bunkerji so gradili tudi skladišča za strelivo in drugo vojaško opremo. Eno takih

Tudi Franc Dolenc-Peter je obisal pionirje na šoli v Logatcu.

skladišč, podobno leseni baraki, je bilo vkopano v bregu Sekirice. V tej baraki so bile pehotne in tankovske granate. Italijani niso vedeli, da je v tej baraki razstrelivo in niso postavili straže.

Nekaj dni po zasedbi Logatca se je v mraku priplazil mlad Logatčan. S seboj je imel snop slame, ga pristavil ob barako in zažgal. Odkuril jo je, kar so mu dale noge. Namen, da prestraši Italijane, se mu je presneto dobro posrečil. Takoj ko se je baraka razgorela, je prišlo do več močnih eksplozij. Trušč je bil tako močan, da so se tresle hiše in šklepetala okenska stekla. Italijani, ki so se zadrževali po hišah in kozolcih na Brodu, so dvignili preplah in iskali kritje. Prepričani so bili, da se je šele takrat začela prava vojna. Mine so pokale dobro uro. Tresel se je ves Logatec. Vendar pa se niso prestrašili samo Italijani, tudi med domačini je nastala velika zmeda. Preplašen pa je bil tudi Ciril, ki je to zmedo povzročil.

GREGA TRŠAR,

8. c OŠ 8 talcev Logatec

KURIRČKOVA TORBICA

Vsako leto potuje kurirčkova torbica skozi zasede po vsej Sloveniji. Tako se spomnimo pomembne vloge, ki so jo imeli najmlajši partizani v NOB. Nosijo jo pionirji in mladinci.

Spremljanje Kurirčkove pošte na OŠ 8. talcev v Logatcu.

Kurirčkovo torbo smo prevzeli od pionirjev iz Gornjega Logatca v Kališah pri Tončkovem domu, kjer je bila kurirska javka.

Od tam smo jo prinesli v šolo, kjer je bil kulturni program. Povabili smo predstavnike logaške občine in tov. Peternelja, ki je torbico sprejel. Potem smo prebrali pismo, ki smo ga napisali za tov. Tita, in ga dali v torbico. Tov. Peternelj nam je še zaželel srečno pot, da bi se izognili vsem zasedam in štafeto varno oddali vrhniškim pionirjem.

Matic

POHOD V KALIŠE

Za Dan mladosti smo organizirali pohod v Kališe. Pohod je bil v četrtek. Zjutraj smo se zbrali pred šolo in dobre volje odšli na daljšo pot. V Kališah je bil kratek program. Veliko zanimivega nam je vedel povedati tov. Simšič - Jelen, nekdanji kurir v NOB. Prenašal je pošto iz Planine v Logatec. Obujal je spomine na partizanske dni in nam zapel tudi pesem. Iz hvaležnosti smo mu dali priznanje in sliko za spomin. Po končanem programu nas je že čakala prava partizanska malica - pasulj.

Nekaj časa smo se še igrali na travniku, potem pa smo se veseli odpravili proti domu.

Matic

OSNOVNA ŠOLA LAZE - JAKOVICA

POSTALI SO ŽE PRAVI PRIJATELJI

Ob dnevu mladosti leta 1978 je TOZD Kuverta iz Ljubljane prevzela pokroviteljstvo nad pionirskim odredom iz Laz, ki nosi ime po kurirski postaji TV-2a. Ta je delovala med NOB v okolici Kališ.

Od tistega majskega dne leta 1978 pa do danes so se skovale prave prijateljske vezi med pokroviteljem TOZD Kuverta in pionirskim odredom iz Laz.

Da je prišlo do tega pokroviteljstva in do tako poglobljenega prijateljstva med podjetjem Kuverta in pionirskim odredom, gre velika zasluga in priznanje direktorju podjetja Marjanu Žitku. Naš rojak in sin padlega partizanskega komandirja Staneta Žitka iz Logatca je pokazal, kako globoko je povezan z ohranjanjem revolucionarnih tradicij.

Prijateljstvo, ki se je začelo med pionirskim odredom in kolektivom TOZD

Učenci OŠ Laze pred spomenikom NOB z Jelenom.

Kuverta, se je razširilo in poglobilo. Tako delavci kolektiva vsako leto ob krajevnem prazniku obiščejo Laze, kjer organizirajo skupna športna in druga tekmovanja ter prijetna tovariška srečanja.

Tudi pionirski odred vsako leto pred dnevom republike obišče svojega pokrovitelja ter ob tej priliki pripravi kulturni program. Ob zadnjem praznovanju dneva republike je bilo še posebno svečano, saj so zaslužnim članom kolektiva podelili državna odlikovanja in druga priznanja. Po prireditvi je bil ogled proizvodnih obratov ter tovariško srečanje s pogostitvijo. Pionirji so si nato ogledali še risane filme v Kinu Mojca.

Delovni kolektiv Kuverta pa tudi drugače ne pozabi na svoje varovance, saj jih ob vsakem obisku v Lazah obdari s praktičnimi darili. Tako so ob zadnjem obisku podarili športno opremo v vrednosti preko starega milijona.

V imenu pionirskega odreda in odbora partizanskih kurirjev se zahvaljuje kolektivu TOZD Kuverta in njihovemu direktorju za vsestransko razumevanje in pomoč, ki jo ta nudi pionirskemu odredu. Želimo si še tako pristnih in prijateljskih vezi.

Jože Simšič - Jelen

PIONIRSKI ODRED TV-2A SE ZAHVALJUJE

Srečanje s podjetjem Kuverta iz Ljubljane

Pionirji odreda TV-2a, to so učenci majhne podružnične šole iz Laz pri Planini, so letos ob dnevu mladosti sprejeli pokroviteljstvo podjetja Kuverta iz Ljubljane, ki jih je ob tej priložnosti razveselilo z lepim darilom: kinoprojektorjem in z nekaj filmi. Tudi člani odbora partizanskih kurirjev so zbrali več knjig in jih poklonili njihovi pionirski knjižnici. Pionirji pa so pripravili lep kulturni program, ki so se ga udeležili predstavniki pokroviteljskega podjetja z direktorjem, inž. Marjanom Žitkom in borci tega kraja ter nekdanji partizanski kurirji kurirske postaje TV-2a ter sosednih kurirskih postaj.

Ime, ki ga nosi, je ta odred dobil po kurirski postaji TV-2a, ki je bila v bližini vasi Laz in Jakovica in so jo sestavljali večinoma borci – domačini. Tu so jim tudi med narodnoosvobodilnim bojem nudili pomoč in zatočišče. Pionirji so izredno ponosni na to in se zavedajo, da so bili njihovi predniki zavedni in požrtvovalni ter vedno na strani narodnoosvobodilnega boja, saj je skoraj vsaka hiša te vasi v zadnji vojni dala enega ali več partizanov in izdajalca ni poznala.

Pred dnevom republike je ta pionirski odred obiskal svojega pokrovitelja in se predstavil s krajšim kulturnim programom. Člani kolektiva so jim razkazali proizvodne prostore ter jih pogostili. Ob tej priložnosti so s svojim gostiteljem navezali prijateljske stike in jim obljubili, da bodo s predstavniki svoje krajevne

Kurir Pavle Herbs na obisku pri učencih iz Laz in Jakovice.

skupnosti povabili v goste celoten kolektiv podjetja. Pogovarjali so se tudi o tem, da bi v njihovem počitniškem domu v Piranu imeli šolo v naravi. Zbiralci značk so bili posebno veseli značke, ki jo je prejel vsak obiskovalec.

Pionirski odred TV-2a se zahvaljuje podjetju Kuverta iz Ljubljane – svojemu pokrovitelju – in jim želi v novem letu obilo delovnih uspehov in čim več podobnih srečanj.

Jože Simšič - Jelen

NA OBISKU V KUVERTI

Odbor partizanskih kurirjev si že vrsto let prizadeva pridobiti delovne organizacije, ki bi prevzele pokroviteljstvo nad pionirskimi odredi v znanih partizanskih krajih. Z vlogo, ki smo jo naslovili na Kartonažno tovarno TOZD Kuverta, smo kmalu našli razumevanje. Našo prošnjo je pri samoupravnih organih vsestransko podprl tovariš direktor, inž. Marjan Žitko. Kot sin padlega partizanskega komandirja je pokazal, kako globoko ga veže njegova življenjska pot z ohranjanjem revolucionarnih tradicij iz NOB. Vezi, ki so se skovale med pionirskim odredom in delovno organizacijo Kuverta v teh nekaj letih, so postale že kar tradicionalne, in to ne samo s pionirskim odredom, ampak tudi

med krajanji krajevne skupnosti Laze in to delovno organizacijo. Zato se tudi mi, nekdanji partizanski kurirji, zahvaljujemo celotnemu kolektivu Kartonažne tovarne TOZD Kuverta za vsestransko pomoč in razumevanje, saj je to lep primer sodelovanja tudi za druge organizacije združenega dela.

Jože Simšič - Jelen

Prispevek so nadaljevale učenke iz Laz:

Naša šola se imenuje po partizanskih kurirjih. Leta 1978 pa smo dobili ob dnevu mladosti pokroviteljstvo iz TOZD Kuverta iz Ljubljane. Kupili so nam kinoprojektor in nekaj filmov, posebno pa nas je razveselil pionirski prapor. Ime, ki ga nosi naš odred, je dobil po kurirski postaji TV-2a, ki je v bližini vasi Laze in Jakovica. To kurirsko postajo so sestavljali večinoma borci, domačini iz Laz. Vsako leto ob 29. novembru se srečamo z delavci temeljne organizacije Kuverta. Pripravimo jim kratek program in veseli smo, da lahko pokažemo našo hvaležnost do vsega kolektiva.

Letos so popravljali staro poslopje, zgradili bodo novo in lepše. Čeprav so imeli vse razpokano po poslopju, so nas lepo sprejeli. Vsako leto nas lepo pogostijo. Potem gremo v kino ali v Luna park. Tudi pokrovitelj nas je že velikokrat obiskal v našem domačem kraju. Nekajkrat nas je obiskala samo delegacija. Vsako leto nam nudijo tudi počitniški dom v Piranu. Pokrovitelju želimo obilo delovnih uspehov in še veliko srečanj v prihodnje.

BRANKA MILAVEC, 6. c

MELITA OBREZA, 5. b

LJUBICA SIMŠIČ, 7. a

PROSLAVA OB OBČINSKEM PRAZNIKU

V nedeljo, 14. septembra 1980, so krajanji KS Laze-Jakovica v okviru občinskega praznika občine Logatec pripravili krajevno proslavo na dvorišču obnovljene podružnične šole Partizanski kurirji.

Bogat kulturni program, na katerem so sodelovali pionirji pionirskega odreda TV-2a in učenci glasbene šole iz Logatca, je lepo dopolnil osrednji namen proslave.

Na osnovi sklepa sveta KS Laze-Jakovica so krajanji sprejeli sklep, da postane 21. maj krajevni praznik v spomin na znamenito partizansko akcijo na žago Ravnik.

Odbor kurirjev je izročil podružnični šoli serijo umetniških grafik s temati-

Pri spomeniku NOB v Lazah se zbirajo učenci treh šol za odhod na Ravnik.

ko iz NOB. Podjetje Kuverta iz Ljubljane, ki je pokrovitelj pionirskega odreda TV-2a, je izročilo pionirskemu odredu nov odredni prapor.

Kot mnogokrat doslej je bil tudi tokrat pobudnik in organizator te prireditve Jože Simšič - Jelen, prvoborec in rezervni polkovnik JLA. V uvodnem govoru je podrobneje orisal boj v tem kraju, zlasti pa je poudaril pomen napada na žago ter dodal, da se tega datuma vsako leto spomnimo na krajevnem prazniku.

Po končanem slavlju je domače Gasilsko društvo Laze-Jakovica pripravilo tovariško srečanje.

Simšiču - Jelenu, republiškem odboru in pododboru notranjskih kurirjev, podjetju Kuverta kot pokrovitelju pionirskega odreda, ki ne pozablja na svoje varovance, ter vsem sodelavcem in izvajalcem velja vse priznanje in iskrena zahvala.

P. S.

PODRUŽNIČNO ŠOLO V LAZAH SO POIMENOVALI PO PARTIZANSKIH KURIRJIH

Občina Logatec slavi letos svoj praznik v krajevni skupnosti Laze. Ob tej priložnosti bodo v Lazah odprli tudi prenovljeno osnovno šolo, ki je z nekaterimi prizidki in funkcionalnimi dopolnitvami dobila povsem drug videz. Vsa ta dela, ki so stala več kot osemsto starih milijonov, so prispevali občani s samo-

Srečanje učencev treh šol.

prispevkom. Prenovljeno šolo bodo poimenovali po partizanskih kurirjih. Imenovala se bo »OŠ partizanskih kurirjev«. Zato so se odločili predvsem iz dveh razlogov. Pionirski odred, ki že nekaj let zelo uspešno deluje na tej šoli, nosi ime po kurirski postaji TV-2a, ki je med vojno delovala blizu Laz in Jakovice. Na tej kurirski postaji so bili kurirji predvsem domačini iz Laz in okoliških vasi. Prav zato je bila povezava med kurirji in prebivalstvom izredno dobra, saj si skoraj ni bilo mogoče zamisliti uspešnega delovanja te kurirske postaje brez take povezave. Kurirji so bili tudi dobri obveščevalci. Sodelovali so tudi v marsikateri akciji, ki smo jo organizirali na tem območju. Tudi splošne naloge niso bile lahke, saj so morali vzdrževati zvezo prek dveh glavnih cest in prek dobro zavarovane (zastražene) proge Ljubljana-Trst, ki je bila obdana z bunkerji, ograjena z žično oviro in še minirana. Kljub vsem oviram je veza neprekinjeno potekala iz Primorske na Dolenjsko in obratno. Zato šola povsem opravičeno nosi tako ime.

Krajevni praznik KS Laze so poimenovali po prvi izvršeni akciji, ko so ustavili žago.

Žagarski obrat na Ravniki nad Lazami so vaščani Laz in okoliških vasi imeli kot edini vir zaslužka pred vojno in po njej. Istočasno pa je bilo močno razvito in organizirano delavsko gibanje, ki je imelo velik vpliv na potek organiziranosti NOG in odhod mladih delavcev k partizanom.

OSNOVNA ŠOLA RAKEK

Trinajsti marec, spominski dan osnovne šole na Rakeku

OBISK DVEH BORCEV IN KVIZ

Osnovna šola na Rakeku nosi ime po znanem španskem borcu in revolucionarju Jožetu Krajcu - Žaklju. Trinajstega marca pa se spominjajo odhoda prvih fantov z Rakeka in bližnjih vasi v Rakovško četo. Od takrat je minilo že štirideset let. Sklenili so, da ob tej priložnosti pokažejo, kaj vedo o tem delčku zgodovine svojega kraja in njegovih ljudi, zato so organizirali kviz za učence 7. in 8. razreda. Poleg tega pa so z navdušenjem sprejeli ponudbo borca Jožeta Simšiča - Jelena, da pride mednje. Seveda, radi bi izvedeli še kaj več, tisto, kar ni napisano v kroniki Rakovške čete. Ta jim je namreč služila za osnovno gradivo, iz katerega so črpali znanje za kviz. Tovariš Jelen pa je bil, takrat komaj šestnajstleten, eden od fantov, ki so tisto zgodnje jutro krenili na Racno goro in tam ustanovili Rakovško četo.

Jožetu Simšiču se je pri obisku na šoli pridružil še njegov tovariš Franc Zorko - Bombač, tudi pripravljen in navdušen, da učencem razkrije svoja doživetja med partizani. Mi v uredništvu pa smo izkoristili to priložnost, prisluhnili in izvedeli marsikaj zanimivega.

V ničkaj prijaznem vremenu nas je ob dokaj prometni cesti sprejela stara, tesna in, lahko bi rekli, že dotrajana šolska stavba s kar malo mračnimi učilnicami. Namesto da takole kritiziramo, pa je »starka« gotovo pričakovala spoštljiv poklon, saj letos praznuje svojih veličastnih sto let. Kljub temu mislim, da si je zaslužila mlajšo pomočnico, in tako mislijo tudi na šoli in v krajevni skupnosti, saj bodo z novim, to je drugim samoprispevkom za vzgojo in izobraževanje začeli graditi novo šolo, ki jo nameravajo »vpeti« v hrib za telovadnico. Seveda bodo tudi stari prostori še koristni. Tako je povedala Majda Lenarčič, ki opravlja vse posle ravnateljstva na šoli. »Res smo v prostorski stiski,« je potožila Majda. »Včasih je kar težko uskladiti pouk in vse interesne dejavnosti, ki so strpane v dopoldanski urnik. Poleg tega smo morali odpreti še oddelke podaljšanega bivanja. Učenci nižje stopnje imajo pouk popoldne, v podaljšano bivanje pa pridejo že zjutraj, in ko se ob njih začne zanje trdo delo - pouk, so že vsega naveličani.«

Na šoli je 231 učencev, če pa štejemo še tiste iz podružnične šole na Uncu,

jih moramo prišteti še 36. Do Unca je približno tri kilometre, in ker je tam šola samo do 4. razreda, morajo ostala leta do zaključka osemletke učenci hoditi v šolo na Rakek. Največkrat vzamejo kar pot pod noge. Tu pa tam ima kdo kolo ali pa imajo doma avtomobil in jih pripeljejo starši. Sicer pa ni nobenega drugega urejenega prevoza.

Kar nevarna je takale pot po glavni cesti! Med učenci so pionirji prometniki, ki skrbijo za varnost, kolikor je seveda v njihovih močeh. K temu veliko pripomore prometni krožek, ki je med ostalimi interesnimi dejavnostmi najuspešnejši na šoli. Verjetno tudi zato, ker predpisi zahtevajo kolesarski izpit od vsakega, ki se hoče voziti s kolesom.

»Učenci imajo različne interese,« pripoveduje tovarišica Majda. »Zgodi pa se, da se hitro navdušijo za nekaj, potem pa njihovo zanimanje splahni. Tako smo na primer že imeli folkloro. Delujejo pa foto, modelarski, šahovski, planinski krožek, nikoli ne zmanjka dela recitatorskemu krožku, nekateri se radi učijo ročnih del, drugi raje pojejo v pevskem zboru, na pomlad bo bolj pestro delo vrtnarskega krožka, pa še obrambni krožek je tu, že vrsto let dela tudi OZN krožek.«

Slednjega vodi Jolanda Funda, še mlado dekle, ki začasno poučuje tudi zgodovino in zemljepis na šoli. Krožkarji, približno petnajst osmošolcev, se sestanejo vsakih štirinajst dni. Namen krožka je poglobljati znanje, krepiti samoiniciativnost klubov OZN in dopolnjevati družbeno vzgojo, ki jo daje šola. »Veliko se pogovarjamo o svetovnih problemih, tudi kakšen film si ogledamo. Ob 8. marcu smo se na primer pogovarjali o položaju žensk v svetu, v januarju nas je obiskal tovariš Maks Kebe iz Cerknice, ki je orisal položaj na Poljskem, ob dnevu OZN organiziramo razstave, sedaj pa učenci zbirajo gradivo za 21. marec, to je dan boja proti rasni diskriminaciji.« Še vrsto drobnih stvari, ki jih vključuje njihov OZN krožek, mi je naštela tovarišica Jolanda, ko pa sem jo vprašala, kaj meni o mladini, je dejala: »Novi val je zajel tudi mlade Rakovčane. Včasih so tako otročji, včasih pa prav odrasli. Toda znajo razmišljati ob pravem času.«

Prav ta tovarišica je organizirala tudi kviz ob 40-letnici Rakovške čete. Dve skupini učencev s štirimi člani sta odgovarjali vsaka na pet vprašanj. Kakšno znanje! Niti minute za premislek niso rabili. Koloni A in B s točkami na tabli pa sta enakomerno rasli. Na koncu sta bili obe skupini zmagovalki. Čestitamo! Gosta šole, oba borca Rakovške čete, sta bila prav ponosna na takšen mladi rod. »Mladi smo bili nosilci revolucije in tako naj bi bilo tudi v prihodnje,« je večkrat tega dne ponovil tovariš Jelen. Pravzaprav smo še zelo malo povedali o teh dveh tovariših in njunem obisku na šoli. Deloma tudi namenoma, saj so učenci obljubili, da bodo sami napisali svoje vtise, mi pa bomo njihove sestav-

ke objavili v eni od prihodnjih števil. Naj povemo le to, da so se dopoldanski pogovori po skupinah v razredih zavlekli še v popoldanski čas. Med pripovedjo pa je tu in tam postalo prav tako vroče in napeto kot takrat med vojno, ko se je bilo treba prebiti skozi nevarnost. Nič čudnega, če so zato ostala katera usta odprta. Tudi filme o SLO, ki jih je zavrtel tovariš Jelen, so si učenci z zanimanjem ogledali. Najbolj pa so bile seveda zanimive risanke. Kar nagnetli so se veliki in mali v ozko učilnico, in povem vam, tudi miško bi slišali, če bi zacvilila v kakšnem kotu.

Živa Drole

TV-15

Veso Cvijič je učenec prvega razreda osnovne šole Jožeta Krajca na Rakeku. Pred dnevi jih je obiskal borec Jože Simšič - Jelen in jih s svojo pripovedjo tako navdušil, da je kmalu po tem prispelo na naše uredništvo tole prijazno vabilce:

VABILO
Prosim, da nam še pridesi
pripovedovati zgodbi. In bi
te radi še poslušali. In da
se še kakšno partizansko pesem
naučimo. In da nam boš
še kakšno pesem zapel Jelen
partizan.

OSNOVNA ŠOLA UNEC

Naslednje tri prispevke so napisale učenke Osnovne šole Unec in so bili objavljeni v šolskem glasilu MAISTROVA MLADIKA, Unec 1977:

BORCI – NAŠI VZORNIKI IN PRIJATELJI!

Nam pionirjem je prav dobro znano, kakšna je bila zadnja vojna – težka, krvava, polna trpljenja. V tem času so se ljudje izkazali – ali so pošteni in ali res ljubijo svojo domovino pa delovne ljudi ali pa rajši potegnejo s fašisti in nacisti, da bi ne bilo treba trpeti. Vemo dobro, koliko so morali prestati borci v gozdovih, večkrat lačni kot siti, aktivisti pri svojem ilegalnem delu, kurirji na nevarnih poteh, zaporniki ter interniranci pa talci, ko so gledali smrti v oči. In to vse zaradi tega, ker so se odločili za boj za svobodo.

Prav zato smo hvaležni vsem borcem za svobodo, vsem trpečim za poštene cilje, vsem, ki so svoja življenja ponudili svoji domovini v boju proti okupatorjem.

Posebno pa smo hvaležni vsem, ki nam radi povedo čim več o boju za svobodo, o akcijah partizanov, miniranju prog, delu kurirjev, težkih bojih pa o naših domačih krajih in ljudeh v času borbe.

Hvala vsem borcem, aktivistom, junakom v borbi in delu, prvoborcem!

Hvala, tov. Jelen in tov. Puntar, za pripovedi!

Vzeli jih bomo za vzor svojega obnašanja.

PRIPOVEDOVALI SO NAM ...

Kako lepo je poslušati zgodbe iz vojnih časov. Posebno lepo je, če ti pripoveduje nekdo, ki jih je sam doživel. Pred seboj zagledaš nov svet, svet, za katerega je bilo prelite toliko krvi. Toda končno je le prišla svoboda, ki so jo vsi komaj čakali. Zanje so se borili pošteni Jugoslovani, tudi otroci.

Marsikdaj je bilo otrokom tesno pri srcu. Sovražniki so jim podirali domove in ubijali starše.

Tudi moj ata je kot otrok doživljal vojno, polno strahot.

Takole je pripovedoval: »Bil sem desetleten deček, ko so fašisti napadli našo

Pogovor z pionirji na OŠ Unec.

zemljo. S starši smo živeli v gozdu v Rakovem Škocjanu, kjer smo imeli svojo hišo. Bili smo precej oddaljeni od vasi. Fašisti so prišli tudi v našo bližino, zato smo bili v hudi nevarnosti. Vnel se je težak boj. Italijani so vse bolj prodirali proti Škocjanu, kjer smo bili mi. Nenadoma so partizani sporočili moji materi, naj se hitro umakne z menoj in mojim bratom. Oče je bil tedaj v internaciji. Dobri vaščani iz Slivc so nam posodili vole in vprežni voz. Kolikor naglo se je dalo, smo vpregli vole in odšli v gozd. Bila je samo ena pot. Odití smo morali čez Javornike k sorodnikom v Predjamo. Pot je bila strma in naporna. Po dolgem času smo dosegli cilj. Tam so nas prijazno sprejeli.

Ko je prišla težko pričakovana svoboda, smo se vrnili na dom. Mislili smo, da bomo zopet prišli v naš ljubljeni topli dom, a čakalo nas je neprijetno preseñenje. Tam, kjer je nekoč stala naša hiša, je bilo le še pogorišče. Fašisti so nam požgali hišo. Toda zopet so se izkazali dobri aktivisti in partizani. Z njihovo pomočjo smo si zgradili nov dom.

Tudi oče se je srečno vrnil iz taborišča. K nam se je spet naselila sreča. Zlata, težko pridobljena svoboda nam je prinesla lepše življenje. Za vse to se imamo zahvaliti našim borcem, ki so prelivali kri za nas.

Takšen je konec te partizanske zgodbe, ki sem jo slišala iz očetovih ust. Prepričana sem, da bi se tudi mi, mlajši borili za svobodo, če bi sovražnik le skušal napasti našo domovino.

MOJI STARŠI SO MI POVEDALI

Moja mamica je bila še otrok, ko je pri nas divjala vojna. Iz otroških let se spominja, kako je bilo tedaj hudo. Stradali so, ker ni bilo hrane, le malo so jo dobili na živilske karte. Mnogokrat so okupatorji napravili v naši hiši preiskavo in družino ustrahovali. Večkrat je bilo treba odnesti v gozd nad Hribcami razna pisma, čevlje ali pa obleko. To je opravljala moja mamica, v gozdu pa jo je čakala njena starejša sestra Ema.

Tudi k nam na dom so često prihajali aktivisti OF, včasih pa celo partizani. Pri nas so imeli sestanke v jami, kjer je bila sicer shramba za krompir. Unško šolo so zasedli najprej fašisti, nato pa belogardisti, zato je bil pouk v Maistrovi hiši.

Najlepše se nam je zdelo, ko so maja 1945 prišli na Unec partizani in obstrlevali Rakek, kjer so bili še belogardisti. Že drugi dan nam je zasijala svoboda.

USPEŠNO SREČANJE TREH ŠOL

Srečanje podružničnih šol Unec, Laze in Planina je postalo že tradicionalno. Vsako leto se proti koncu šolskega leta srečamo v enem od znanih krajev iz naše revolucije. Letos smo si za srečanje izbrali hrib nad Uncem, »Šebenikovo gmajno«, kjer smo med NOB partizani imeli srečanje z domačini. Med drugimi sta se 9. avgusta 1943 sestanka udeležila tudi Lidija Šentjunc in Franc Popit - Jokl. Prav zato smo se zbrali na tem mestu, da bi na krajši zgodovinski uri obudili spomin na dogodke pred 40 leti.

Sicer pa je bil program našega srečanja bogat in pester: obujanje zgodovinskih dogodkov iz NOB ter obrambno-športna tekmovanja. Zadnja preizkušnja je bila vleka vrvi, kjer je vsak hotel pokazati svojo moč ali pa nadomestiti zamujeno v prejšnjih disciplinah. Tudi na partizanski miting nismo pozabili, na njem smo razglasili rezultate in zmagovalcem podelili priznanja. Vsak udeleženec pa je prejel tudi spominsko značko. Za letošnja priznanja in značke se moramo zahvaliti podjetju Generalexport iz Ljubljane, posebno še direktorju Slavku Cerpiču, doma iz Grčarevca.

Na obrazih vseh udeležencev je bilo videti zadovoljstvo in dobro razpoloženje, in tako smo se dogovorili, da se srečamo tudi prihodnje leto, in to pri Sv. Duhu nad Planino, kjer smo po akciji, ki jo je organiziral rajonski odbor Logatec, pred dobrimi 40 leti skupno s Pehačkovo četo brez strela likvidirali

Srečanje OŠ Laze, Planina in Unec leta 1983 na Uncu.

Preizkus moči med šolami.

belogardistično postojanko. Takrat se je iz Planine pridružilo partizanom tudi več mož in fantov.

Jože Simšič - Jelen

BILI SMO NA POKLJUKI

Letos mineva 40 let od hudih bojov 3. bataljona Prešernove brigade na Pokljuki. Učenci osnovne šole Rakek in podružnice Unec smo zato pripravili izlet na Pokljuko. Povabili smo borce, sorodnike padlih in druge krajane vasi Unec, Ivanje selo in Slivice. Našemu povabilu se je odzval tudi tovariš Franc Puntar, preživel borec tako imenovanega »Mrtvega bataljona«.

Franc Puntar.

Bil je lep sončen dan, ko smo se odpe-
ljali proti Pokljuki. Naša prva postaja so
bile Begunje. Ogledali smo si grobišča tal-
cev in muzej. V celicah so slike in podpi-
si zapornikov. Ogledali smo si tudi pro-
stor, v katerem so streljali talce. Druga
postaja je bila vas Vrba. Ogledali smo si
rojstno hišo Franceta Prešerna. Pot nas je
vodila na Pokljuko, kjer je bil tudi cilj
našega potovanja. Vsi udeleženci izleta so
se zbrali ob spomeniku junaškemu boju in
smrti 3. bataljona. Pionirji smo s kratkim
kulturnim programom počastili spomin
na padle, med katerimi so bili tudi borci
naše krajevne skupnosti. Tovariš Franc
Puntar nam je pripovedoval o boju in o

tem, kaj je sam doživljal v tistih hudih trenutkih, ko so fašisti neusmiljeno kosi-
li po borcih v hotelu Pokljuka, ravno tam, kjer danes stoji spomenik. Pri. spo-
meniku in na grobišču smo položili cvetje in prižgali svečke.

V večernih urah smo se vrnili domov, utrujeni, vendar polni vtisov iz prete-
klosti in novih doživetij.

Učenci 3. in 4. r. podružnične šole Unec

ERNEST GNEZDA, BOŠTJAN JERNEJČIČ,

NATALIJA UDOVIČ, DUŠAN ZWÖLF

OSNOVNA ŠOLA PLANINA

NEPOZABNA SREČANJA

Na pobudo tovariša Jožeta Simšiča - Jelena smo pionirji iz Planine navezali stike s pionirji podružnične šole Lom pod Storžičem in 29. septembra leta 1975 sta se pionirska odreda pobratila. Pogosto smo se obiskovali, še posebno pozneje, ko sta se pobratili tudi obe krajevni skupnosti.

Navezali smo tudi stike in postali prijatelji s pionirji podružnične šole Unec iz občine Cerknica in podružnične šole Laze iz občine Logatec. Tako smo se pionirji iz treh različnih šol in treh različnih, a sosednjih občin skoraj vsako leto srečali na različnih krajih v okolici, povezanih z NOB.

Na teh srečanjih smo tekmovali v teku, streljanju z zračno puško, metanju

Predstavitev prapora pod sliko Tita in Franca Benčana, prvega organizatorja OF v Planini.

bombe ali kamna, vlečenju vrvi, iskali smo skrite predmete, gradili bunkerje. Tov. Simšič je skupaj s soborci pripovedoval o različnih dogodkih iz vojnih dni.

Tovariš Simšič nam je priskrbel pokroviteljstvo šole, in to Tovarno usnja Vrhnika. Vsako leto so obdarili šolo in učence. Dobili smo tudi pionirski prapor, ki smo ga razvili 22. novembra leta 1980.

Takrat smo pripravili v šoli veliko slovesnost z bogatim kulturnim programom. Povabili smo predstavnike pobratenega pionirskega odreda iz Loma, predstavnike pionirjev iz Laz in Unca. Prišli so tudi pionirji matične šole Postojna. Navzoči so bili predstavniki Tovarne usnja Vrhnika, ki so nam slovesno izročili prapor, predstavniki organizacije ZB iz Planine, predsednica ZPM (Zveza prijateljev mladine) Postojna, starši in številni krajani Planine.

Bilo je lepo in slovesno. Na koncu smo vsi skupaj zapeli Dragi Tito, mi ti se kunemo.

Rajanje se je nadaljevalo na dvorišču šole, kjer so nam naši lovci postregli z lovskim golažem.

Po pripovedovanju in ob prijetnih fotografijah

Marija Bogataj in Ivana Kovač

SREČANJE PIONIRJEV TREH ŠOL

Srečali smo se pionirji z Unca, Laz in Planine. To so tri sosednje vasi. Vsaka je v drugi občini in v vsaki je podružnična šola s štirimi razredi.

Vsako leto se srečamo. Letos je bilo že sedmo srečanje. Vsakič se dobimo na drugem partizanskem kraju. Tokrat smo se zbrali pri spomeniku padlim borcem v Lazah. Pozdravili smo se z našim dolgoletnim prijateljem Jožetom Simšičem, ki ta srečanja organizira. Letos je s seboj pripeljal še enega nekdanjega partizana: Lada Lapajneti.

Korajžno smo jo mahnili na Ravnik nad Lazami, kjer ima Gozdno gospodarstvo Logatec svojo kočo. Ustavili smo se ob železniški progi, kjer je med vojno vodila kurirska pot. Tovariša partizana sta nam živo opisovala nevarnosti, ki so prežale na kurirje ob prehodu čez železniško progo. Krenili smo še k nekdanji žagi, kjer nam je tovariš Jelen povedal, da so partizani 21. maja 1942 prav tam izvedli sabotažno akcijo. Pokvarili so žago, da ne bi več mogli žagati lesa za Italijane.

Naprej nas je pot vodila proti gozdarski koči. Tam smo začeli z raznimi aktivnostmi. Tretješolci in četrtošolci so streljali z zračno puško, prvošolci in drugošolci pa so metali »bombo«. Zmagovalci so dobili razne značke. Šli smo

*Pobratenje pionirskih praporov treh šol - Planina, Laze
in Urec.*

se tudi igro »ilegalec«. Iskali smo letake, ki so jih poskrile tovarišice po bližnjem gozdu.

Najbolj veselo pa je bilo, ko smo vlekli vrv. Četrtošolci z Unca in Planine so se tako zagrizeno borili, da se je vrv utrgala.

Po vsem tem se nam je zelo prilegla okusna mineštra, ki so nam jo pripravile kuharice Gozdnega gospodarstva, za kar jim gre posebna zahvala. Potem smo vsi skupaj (tudi kuharice) zapeli pesem »Hej brigade!« in se veseli poslovili.

Bilo je zares lepo, zato si takih srečanj še želimo.

JULIJA TEGELJ
OŠ Planina

OBISKAL NAS JE JOŽE SIMŠIČ - JELEN

Pred dnevom JLA je v osnovno šolo v Planini pri Rakeku prišel naš dolgoletni znanec in prijatelj Jože Simšič - Jelen.

Da bi našega dragega gosta razveselili, smo se naučili pesmice in igrico o partizanih. Ko bi vi vedeli, s kako veliko vnemo smo delali lesene puške in iskali primerno obleko. Na pionirske kape smo našili rdeče peterokrake zvezde. Nekateri so imeli vojaške kape svojih očetov. Bili smo pravi partizani! Andrej je predlagal, da bo komandant. Branko je dejal, da bo podil fašiste. Mirjam smo izvolili za bolničarko. Zvezdan je bil kurir.

Po končanem programu smo se s tovarišem Jelenom še dolgo pogovarjali.

Pionirji treh šol v planinski OŠ, zbrani pri razvitju pionirskega prapora, darila Tovarne usnja Vrhnika.

Spraševali smo ga o življenju med vojno, o partizanih. Take zgodbe bi še in še poslušali. Pogovor smo posneli tudi na magnetofonski trak, ki nam ga je lani podarila naša pokroviteljica, usnjarna Vrhnika. Naš gost nam je zavrtil film o vojakihi-minercih. Fantje so se najbolj razveselili, ko jim je pokazal bombe, mine in puške. Tudi deklice smo poskusile streljati. Bilo je imenitno.

Tovarišu Jožetu Simšiču - Jelenu smo hvaležni, da nas ob dnevu JLA vsako leto obišče.

MIRJAM LAH,

4. razred

OŠ Planina pri Rakeku

SREČANJE S PIONIRJI IZ UNCA

Tovariško in prijateljsko srečanje s pionirji iz Unca smo pripravili že lansko leto. Iz Unca smo s tamkajšnjimi pionirji odkorakali proti Škocjanu. Naš glavni komandant je bil prvoborec in naš dolgoletni prijatelj Jože Simšič - Jelen. Ob železnici, kjer so med vojno partizani minirali progo, smo imeli zgodovinsko

Prihod kurirjev in tabornikov »Bičkove skale« pred spomenik padlim v NOB v Planini.

uro. Pripoved tovariša Simšiča smo popestrili s partizanskimi pesmimi in zvoki harmonike.

Pri spomeniku padlim v Škocjanu smo se spomnili vseh, ki so na tem koščku naše domovine padli za svobodo. Skupaj z unškimi pionirji smo pripravili komemoracijo.

V Rakovem Škocjanu smo se ustavili pod debelo hojo. Razdelili smo se v tri skupine in tekmovali v streljanju z zračno puško, v metanju ročne bombe in v skoku čez ovire. Najbolj pa smo bili veseli, ko je tovariš Jelen pionirjem obeh šol dal priznanje TV-15 za pošiljanje prispevkov v ta naš list.

TANJA PETROVČIČ,

4. razred OŠ Planina pri Rakeku

VEZI POD STORŽIČEM

Že pet let je, odkar smo na pobudo partizanskih kurirjev Slovenije, pododbora za Gorenjsko, na obisku v Lomu podpisali listino o pobratenju. Ves čas smo si dopisovali, potem pa so nas pionirji iz Loma obiskali. Septembra letos so nas povabili na praznovanje krajevnega praznika. Bilo je slovesno, saj smo

Srečanje učencev iz OŠ v Planini z učenci pobratene OŠ v Lomu pod Storžičem.

istočasno proslavljali 35-letnico osvoboditve, 50-letnico lomske šole in 15-letnico pokroviteljev. Delegacija našega pionirskega odreda se je najprej kot gost udeležila sveta pionirskega odreda. Ob tej priložnosti smo jim izročili knjigo o Postojnski jami in jih povabili na obisk tega bisera podzemlja.

Tistega dne so Lomljani pripravili glavno proslavo na kmetiji pri Pavšelinu, kako uro hoda nad Lomom. Tam so odkrili spominsko ploščo kurirjem postojanke G-34, ki je bila med vojno visoko nas kmetijo skrita med skalami. Nekdanji komandant postojanke nam je opisal njeno zgodovino, gledališka skupina iz Loma pa nam je predstavila enodejanko Vrnitev.

SIMONKA FILIPIČ,

4. razred

OŠ Planina pri Rakeku

Šolarji iz Loma pod Storžičem nam pišejo: **PO IZLETU**

Pred kratkim smo skupaj z drugimi pokrovitelji šole Lom pod Storžičem in partizanskimi kurirji »Bičkova skala« odšli z učenci te šole na celodnevni izlet.

Obiskali smo Postojnsko jamo, Predjamski grad in Pivko jamo. Učenci so bili navdušeni nad izletom. Pred zaključkom šolskega leta so nam poslali pismo s povabilom, da se ponovno vidimo 21. septembra, ko praznujejo svoj krajevni praznik.

Pismo v celoti objavljamo:

DRAGI POKROVITELJI!

Še dva dni in šolska vrata se bodo zaprla. Mi iz četrtega razreda se bomo morali posloviti od šole, saj nas čaka v jeseni dolga pot v Tržič. Že sedaj rečemo: adijo trenutki, ki smo jih preživeli z vami, ostali pa nam bodo nepozabni spomini na srečne in prijetne dni.

Pred kratkim smo se prav prijetno počutili v družbi s kurirji, pokrovitelji in starši. Z izletom, ki ste ga organizirali, smo obiskali prelep krog slovenske zemlje.

Pot nas je vodila iz Tržiča v Ljubljano, kjer ste se nam pridružili kurirji in pokrovitelji.

Bili smo veseli, ker smo vedeli, da bo odšel z nami tudi tovariš Fajkar. Ves čas med vožnjo nas je zabaval, po mikrofону nam je pripovedoval zgodbe, smešnice in uganke, mi pa smo vmes peli pesmi.

Hitro smo prispeli v Planino. Pred šolo so nas čakali učenci. Po programu, ki smo ga skupaj izvedli, smo se domenili, da ohranimo naše stike. Od tu ni bilo več daleč do Postojne. Ogledali smo si naravne lepote Postojnske jame in znamenitosti Predjamskega gradu. Ker smo pač Gorenjci in Krasa ne poznamo, smo si ogledali vhod v Pivko jamo in Črno jamo.

Po kosilu nam je neka kurirka izročila čokolade. Da bi odšli z izleta naravnost domov, še ni bil pravi čas. Ustavili smo se še blizu Ljubljane v Mostecu in se skoraj do onemoglosti naigrali.

Na koncu pisma se zahvaljujemo kurirjem, »Termiki« in »Elektrotehni« za prijeten dan. Povemo vam še, da smo razred vsi učenci uspešno opravili.

Želimo vam prijeten dopust in na svidenje tretjo nedeljo v septembru!

Učenci osnovne šole Lom

CENTER STROKOVNIH ŠOL LJUBLJANA

OBRAMBNA VZGOJA MLADIH

Izkušnje iz 2. svetovne vojne so pokazale, da so bili uspešni pri svoji obrambi samo tisti narodi, ki so bili za najtežje vojne preizkušnje dobro pripravljeni ter usposobljeni, vedeli pa so tudi, zakaj se bojujejo. Tako je bilo tudi v našem narodnoosvobodilnem boju 1941–1945. Kljub visoki zavesti in predanosti idejam Osvobodilne fronte smo večkrat utrpeli izgube, zlasti med mladimi in neizkušenimi borci.

Prav na izkušnjah iz narodnoosvobodilnega boja pa smo po vojni zgradili naš obrambno-vzgojni sistem. Še večji poudarek obrambni vzgoji je bil dan po napadu sil Varšavskega sporazuma na samostojno in suvereno republiko Češko-slovaško leta 1968. Takrat se je naše najvišje politično in vojaško vodstvo odločilo za nov koncept splošnega ljudskega odpora. V Sloveniji kot najbolj izpostavljeni oziroma ogroženi republiki smo ga začeli takoj pripravljati. Za uresničitev nove obrambne strategije so bile po vseh jugoslovanskih republikah ustanovljene enote teritorialne obrambe kot ena od oboroženih komponent splošnega ljudskega odpora ob morebitni agresiji na našo domovino. S temi zasnovami je bil usklajen tudi celoten obrambno-vzgojni sistem v Sloveniji.

V osnovnih šolah so učence seznanjali z osnovnim znanjem oziroma poznavanjem civilne zaščite. Na srednjih, višjih in visokih šolah pa je bila obramba obvezen predmet, pri katerem so dijaki in študenti dobili osnovna znanja o obrambi in zaščiti. Zlasti na srednjih šolah je bil program pouka zasnovan tako, da so dijaki in dijakinje dobili čim več praktičnega znanja iz obrambe in zaščite. Vsako šolsko leto se je končalo z vajami v streljanju. Za drugo prebivalstvo pa so bila ustrezna predavanja pripravljena po krajevnih skupnostih, enako tudi za enote civilne zaščite. Nosilci obrambne vzgoje so bili v glavnem upokojeni oficirji, usposobljeni na vojaških in drugih šolah. Večinoma so bili udeleženci narodnoosvobodilnega boja 1941–1945. Svoje izkušnje, ki so si jih pridobili pri obrambi domovine in v boju z nemškim, italijanskim in madžarskim okupatorjem, so uspešno prenašali na mladi rod. Večina teh predavateljev je imela vojni razpored v enotah Teritorialne obrambe Slovenije, kar je omogočalo povezovanje usposabljanja s konceptom splošnega ljudskega odpora.

Tudi sam sem bil med predavatelji tega predmeta. Poučeval sem ga na

Razgovor z mladimi v šolskem centru o obrambni vzgoji.

Centru strokovnih šol v Ljubljani. Večina dijakov te šole je prihajala s podežlja, z njimi je bilo zelo lepo delati, delo pa je bilo tudi uspešno. Za ta predmet so imeli izreden posluh. Za marsikaterega izmed teh fantov smo pred koncem šolanja vojaškim odsekom predlagali, da ga pošljejo v šolo za rezervne oficirje. Nekateri izmed njih so po vojni za Slovenijo v novi slovenski vojski dosegli visoke čine in opravljali pomembne dolžnosti.

Na Centru strokovnih šol je bilo okoli 1300 dijakinj in dijakov. Pouk je potekal v dveh izmenah. Med dijaki jih je bilo precej iz drugih delov Jugoslavije. Prav zato smo domoljubni vzgoji posvečali še posebno pozornost. Tudi s tem smo preprečevali poskuse širjenja nacionalne nestrpnosti med dijaki. Ustvarjali smo zelo homogene kolektive. Vse to smo dosegali s prizadevnim delom pri rednem pouku, še zlasti pa z mnogimi drugimi aktivnostmi na področju obrambe in zaščite. Z obrabnimi pripravami smo povezovali tudi šolske izlete. Enkrat letno smo pripravili razstavo o obrambi in zaščiti, na kateri smo dijakom razkazali orožje in opremo. Obiskovali smo tudi vojašnice, kjer so si dijaki lahko ogledali tudi najsodobnejša orožja ter veliko druge vojaške opreme. Vsako šolsko leto smo pripravili in izvedli obrabni dan, kot smo ga imenovali.

Ogled razstave orožja in vojne opreme na CSS.

Priprave na pohod.

li. Potekal je na terenu in je bil namenjen samo praktičnemu delu. Pri tem nam je zelo pomagal aktiv rezervnih vojaških starešin, ki je deloval na našem šolskem centru.

Mladi pa so bili najbolj navdušeni nad vsakoletnim pohodom mladinske pohodne enote, ki smo jo pripravili v okviru našega šolskega centra. Imenovali smo jo po Ljubu Šerčerju, narodnem heroju, oficirju, slovenskem partizanu iz leta 1941 in poveljniku znamenitega napada na Lož. Vsakoletni večdnevni pohodi v znane partizanske kraje so bili za našo mladino pravo doživetje. Na teh pohodih smo mladim skušali čim bolj pričarati partizansko življenje. Sodelovali smo tudi z mladino krajev, kjer je potekal pohod. Po pohodih smo večkrat slišali, da toliko, kot so mladi na takšnem pohodu v nekaj dneh zvedeli in spoznali o partizanskem boju ter doživeli sami, ne bi mogli dati tudi meseči predavanj.

Vse te uspehe smo dosegali z dobrim, enotnim in uspešnim aktivom predavateljev obrambe in zaščite ter vsestranskim posluhom celotnega kolektiva, zlasti pa direktorja šolskega centra Janeza Železnika.

Naše uspehe so si prišli večkrat ogledat tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine, mesta in republike; med drugimi tudi polkovnik Janez Japelj, predsednik Zveze rezervnih starešin Slovenije, in admiral Bogdan Pecotić, predsednik zvezne organizacije. Šolski center strokovnih šol je za svoje uspešno delovanje na obrambnem področju prejel več visokih priznanj občine in republike, dobili pa smo tudi zvezno plaketo 4. julij.

Na vse to so nam, ki smo tedaj delali z mladimi, ostali nepozabni spomini. Dijakom smo poleg strokovne in splošne izobrazbe ponudili tudi osnovno znanje iz obrambe in zaščite. V vojni za samostojno Slovenijo leta 1991 jim je prišlo zelo prav. Še danes, ko se srečujemo z nekdanjimi dijaki, radi obujamo spomine na tiste lepe skupne trenutke in mnoga nepozabna doživetja.

OBRAMBNE AKTIVNOSTI V CENTRU STROKOVNIH ŠOL

V Centru strokovnih šol v Ljubljani, ki združuje 7 poklicnih šol, se na leto šola približno 2.700 učencev raznih poklicev; to so predvsem mladi s podeželja, otroci iz delavskih in kmečkih družin. Zato je široko zasnovana obrambna vzgoja mladine še tem bolj pomembna, saj se ta mladina vrača v svoje kraje z novimi spoznanji o splošni ljudski obrambi.

Že pri izdelavi letnih programov dela si vse družbenopolitične organizacije zastavijo široko zasnovan program obrambne vzgoje. Pri tem ima še posebno vlogo aktiv ZRVS skupaj z mladinsko organizacijo. Večji del obrambno-vzgoj-

Častna salva pred spomenikom NOB.

nih aktivnosti skupaj načrtujemo in izvedemo. Izbiramo predvsem tiste dejavnosti, za katere se mladi najbolj zanimajo in jih radi sprejemajo. Tako vsako leto načrtujemo dva in več pohodov mladinske pohodne enote v razne kraje, znane iz našega NOB. Na teh pohodih se srečujemo z borci in mladino ter skupno obujamo spomine iz naše slavne preteklosti. Veliko teh dogodkov in bojov pa celo ponazorimo na vajah, ki jih izvajajo mladinci na pohodu. Za te priložnosti imamo pripravljene brigadirske uniforme in seveda tudi orožje.

Tudi športne dneve - v vsakem šolskem letu dva - organiziramo v raznih krajih, znanih iz naše revolucije in zgodovine delavskega gibanja. Vsak športni dan je povezan tudi z dejavnostjo iz obrambne vzgoje. Učenci in učenke pod mentorstvom učiteljev obrambe in zaščite izvajajo zelo domiselne praktične vaje z orožjem. Te vaje se največkrat nanašajo na resnične dogodke iz NOB.

Obrambni dnevi so široko zasnovani, sodelujejo prav vse strukture našega šolskega centra. Tudi vse akcije, ki se izvajajo v okviru obrambnega dne, izvajajo učenci pod mentorstvom učiteljev. Za učiteljski zbor pa imamo posebne priprave s predavanji, na katerih se seznanjajo z novostmi pri obrambi in zaščiti ter s pripravami za obrambni dan. Po končanih vajah pa učenci in učitelji opravijo streljanje s pehotnim orožjem.

S takimi oblikami praktičnih vaj bogatimo teoretično znanje iz učilnic.

Na pohodu po Dolenjski smo obiskali tudi domačine.

Razna tekmovanja so postala že stalna oblika dela aktiva učiteljev obrambne vzgoje z učenci. Tekmovanja organiziramo tako, da so zajeti vsi učenci centra. Po izbiri razrednih ekip pa poteka šolsko tekmovanje, na katerem so najboljše ekipe in posamezniki nagrajeni s praktičnimi nagradami.

Naši dve ekipi sta letos sodelovali tudi na občinskem tekmovanju, na katerem sta zasedli prvo in šesto mesto, kar je v skupni uvrstitvi kar lep uspeh.

Ob vseh pomembnejših dogodkov iz naše novejši zgodovine in revolucije aktiv ZRVS skupaj z mladino pripravi priložnostne razstave in prireditve. Z domom Centra pa ob večernih urah organiziramo predvajanje filmov.

Obrambnemu tisku in literaturi posvečamo posebno pozornost. Center ima knjižnico s številnimi knjigami o naši revoluciji. Tudi sami veliko pišemo v lokalnih in republiških časopisih o svojih izkušnjah, da bi izmenjevali mnenja s tega področja. Vsako leto pridobimo med učenci prek 300 novih naročnikov revije Naša obramba.

Prizadevamo si tudi pridobivati učence za vojaške poklice. Mladino seznanjamo z velikimi možnostmi in perspektivo v vojaških poklicih, vendar v zadnjem času dosegamo nekoliko manjše uspehe pri tem, to pa predvsem zaradi zaostrenih pogojev pri sprejemu v vojaške šole.

Mladina centra je aktivna tudi na drugih področjih družbenopolitičnega

življenja. Že vrsto let je ta šolski center znan po množični udeležbi učencev in učiteljev na tradicionalnem pohodu Po poteh partizanske Ljubljane.

Sodelujemo tudi na drugih športnih manifestacijah in tekmovanjih. Ob državnih praznikih in drugih pomembnih dogodkih iz naše revolucije organiziramo zgodovinske ure, na katerih znane osebnosti iz naše revolucije obujajo spomine na dogodke iz NOB. Taki neposredni pogovori z njimi so izredno pomembni in so veliko doživetje za našo mladino.

Tudi v letošnjem šolskem letu imamo obsežno zastavljen program dela z našo mladino. Že v oktobru načrtujemo športni dan in pohod mladinske pohodne enote v znane kraje iz naše revolucije. S tem se želimo vsestransko pripraviti za skupno vajo Ljubljana 80 in se vsestransko pridružiti splošnim prizadevanjem delovnih ljudi, da bi nadaljevali pot, po kateri nas je vodil naš veliki učitelj tovariš Tito.

POHOD MLADINSKE BRIGADE V LOŠKO DOLINO 1976

Na čase, ko sem na Centru strokovnih šol v Ljubljani poučeval predmet ljudska obramba, me veže veliko lepih spominov. Med njimi je tudi spomin na pohodno brigado Ljubo Šercer. Pohodna brigada s tem imenom je na Centru

Preden gremo naprej še posnetek z domačini iz Podcerkve.

Narodni heroj Stane Semič-Daki govori mladini pred spomenikom v Cerknici.

heroj Stane Semič - Daki. Pri spomeniku na Ulovki nad Podcerkvijo je o težkih časih narodnoosvobodilnega boja in velikih žrtvah Loške doline govoril nekdanji pomočnik komisarja 14. divizije med pohodom na Štajersko in slovenski pisatelj Matevž Hace. V Podcerkvi smo sredi vasi skupaj z domačini pripravili pravi partizanski miting. Po mitingu so domači ljudje odpeljali naše pohodnike na svoje domove. Tam so prenočili, zjutraj pa so jim za zajtrk pripravili prave notranjske žgance z ocvirki in mlekom. Preden smo zjutraj nadaljevali našo pot, smo z domačini še zaplesali kolo. Naše slovo je bilo nepozabno.

Nato smo hodili mimo Cerkniškega jezera. Ustavili smo se v vaseh Otok in Dolenje Jezero. Tudi tam smo obujali spomine na vojne čase. Med vračanjem proti Ljubljani smo večkrat slišali, koliko je našim pohodnikom pomenil ta pohod. Govorili so takole: »Če bi nam štirinajst dni govorili o teh dogodkih, nam tega ne bi mogli tako uspešno prikazati, kot smo to doživeli v dveh dneh našega pohoda.«

strokovnih šol delovala več let. Vsako leto je opravila pohod ali dva v partizanske kraje.

Med najbolj doživetimi je bil pohod v Loško dolino na Notranjskem leta 1976. Naša mladinska pohodna kolona se je vila čez gozdove in skozi številne notranjske vasi. V vsaki vasi smo se ustavili ob spomenikih ali spominskih ploščah padlim borcem in žrtvam za svobodo. Z manjšo slovesnostjo smo se poklonili njihovemu spominu. V Cerknici nam je pred spomenikom spregovoril narodni

TESNO SODELOVANJE RVS IN MLADINE

Kot prejšnja leta smo tudi letos v Centru strokovnih šol v Ljubljani sklenili šolsko leto z izrednimi uspehi pri obrambnih pripravah.

Mladinska organizacija je skupaj z aktivom ZRVS načrtovala dva pohoda MPE »Ljubo Šercer«. Izvedeni pa so bili kar trije pohodi v znane kraje iz NOB. Lansko leto smo šli po poteh Dolomitskega odreda, letos pred praznikom dneva mladosti pa po Notranjski, kjer smo imeli več srečanj z mladino in borci Notranjske. Štiriindvajsetega maja smo uprizorili akcijo, kot jo je pred 38 leti izvršila Rakovška četa in so po njej poimenovali tudi krajevni praznik KS Grahovo. Sodelovali smo tudi na zaključni prireditvi z borci 4. bataljona VDV. Štirinajst dni kasneje so naši pohodniki sodelovali po poteh 2. grupe odredov na Janče.

Vsi ti pohodi so bili dobro pripravljeni in obogateni s podoživljanjem dogodkov iz NOB. Nekatere akcije smo tudi praktično uprizorili in s tem obogatili tudi teoretično znanje, pridobljeno v učilnicah.

Tekmovanje iz obrambe in zaščite, ki ga je razpisal oddelek za LO občine Bežigrad, smo temeljito pripravili in izvedli. V šolskem tekmovanju so sodelovali prav vsi učenci. Tričlanska ekipa najboljših vsakega razreda je zastopala razred na ekipnem tekmovanju v okviru našega šolskega centra. Čeprav smo to tekmovanje izvajali v zelo težkih vremenskih pogojih, so si fantje in dekleta zavzeto prizadevali, da bi dosegli čim boljše uspehe.

Na obrambnem dnevu, ki smo ga izvedli v okviru šole, smo razglasili izid tekmovanja. Direktor centra Tone Kramar je najboljšim trem podelil praktične nagrade. Obrambni dan je bil posvečen tudi obletnici civilne zaščite in pripravi za skupno jesensko vajo »Ljubljana 80«. Na občinskem tekmovanju iz OZ za srednje šole sta naši dve ekipi zasedli prvo in šesto mesto.

Tudi pri kadrovanju in usmerjanju mladine v vojaške poklice je bil aktiv ZRVS zelo aktiven.

Z doseženimi rezultati našega dela dokazujemo, da smo se tvorno vključili v splošne napore naših delovnih ljudi, da nadaljujemo pot, po kateri nas je vodil naš ljubljani maršal Tito, in obljublamo, da bomo v tej smeri tudi nadaljevali.

Srečanje v Cerknici med obiskom osnovnih šol Cerknica, Grahovo, Stari trg in Nova vas na Blokah.

Otvoritev razstave ob 20-letnici osvoboditve v prostvetnem domu Logatec.

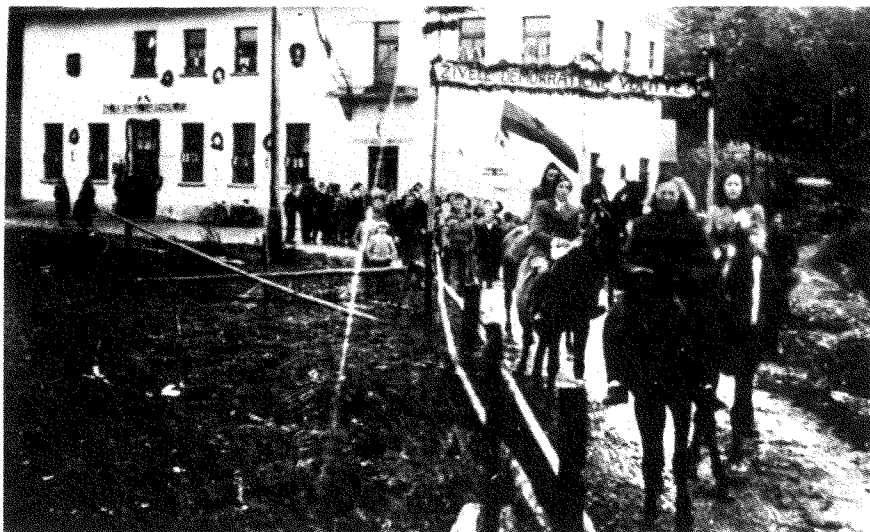
Komemoracija pri spomeniku v Babnem polju.

Srečanje treh osnovnih šol pri spomeniku v Planini.

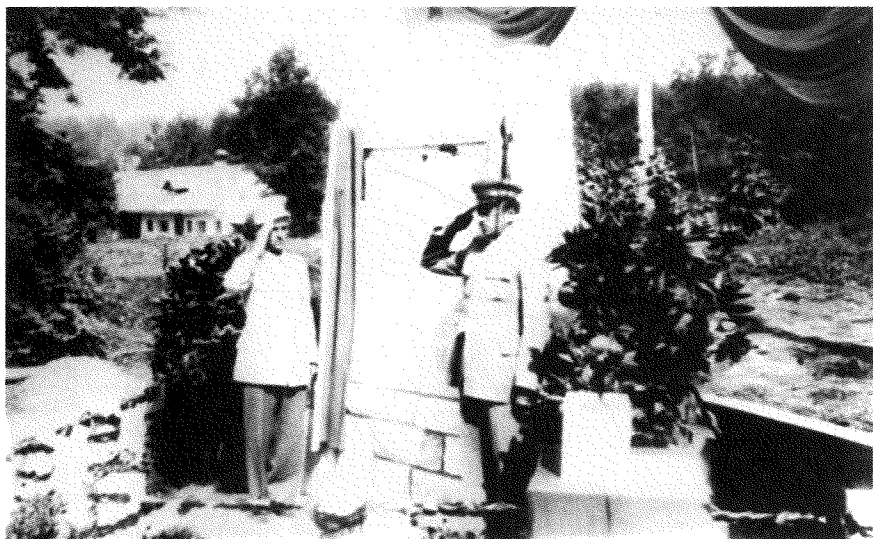
*Domicili in spominska obeležja
v KS Laze*

PRVE SVOBODNE VOLITVE V LAZAH PO KONČANI DRUGI SVETOVNI VOJNI

Tako so v Lazah pred dobrimi 65 leti proslavili zmago na prvih svobodnih volitvah, ki so jih uspešno končali že v dopoldanskih urah. Po končanih volitvah je vse, mlado in staro, odšlo v povorko po vasi in tudi na ta način manifestiralo privrženost novi svobodni državi. Šola, kjer so potekale volitve, je bila okrašena znotraj in zunaj.

SPOMENIK PADLIM SO POSTAVILI SAMI VAŠČANI

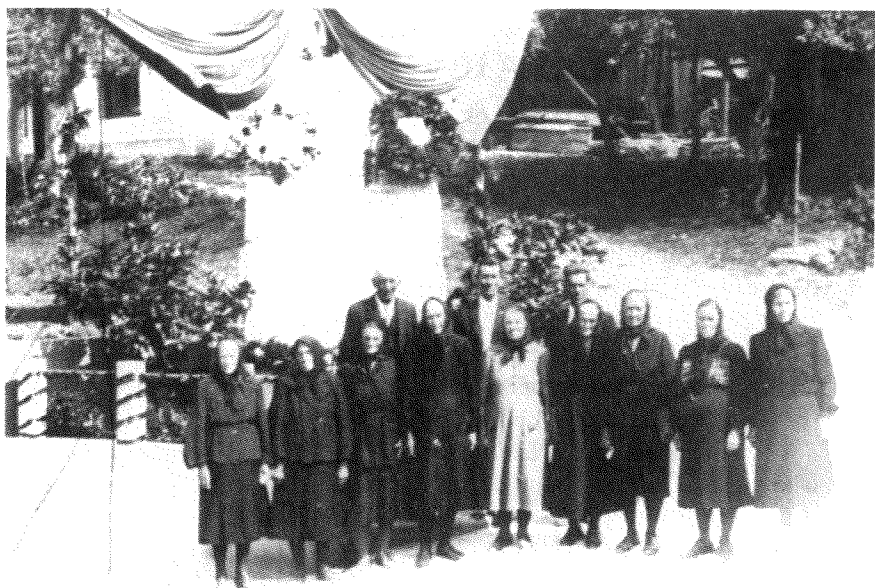
Častna straža ob odkritju spomenika v Lazah.

Ko so se zbrali in uredili podatki o žrtvah druge svetovne vojne, so se vsepovsod po Sloveniji začela postavljati spominska obeležja in spomeniki padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. Tako smo se tudi mi v Lazah leta 1951 odločili, da postavimo spomenik padlim soborcem, aktivistom in žrtvam vojne-ga nasilja. To je spomin na vse žrtve druge svetovne vojne iz Laz in Jakovice. Obenem pa tudi opomin, da se kaj takega ne bi več ponovilo današnjim in prihodnjim rodovom.

Laze so imele to srečo, da ni bilo nobenega domačina v sovražnikovih vrstah ali da bi kako drugače sodeloval z okupatorjem in izdajal lastne ljudi. Enotnosti domačinov v tem kraju se imamo zahvaliti, da ni bilo žrtev še več.

Vsega skupaj je bilo v Lazah in Jakovici 22 žrtev, od tega:

- padlih borcev – 10,
- umrlih v internaciji – 5,
- ostalih žrtev – 4,
- umrlih za posledicami vojne – 3.

Svoji padlih in umrlih, katerih imena so vpisana na spomeniku.

Za postavitev spomenika smo morali zbrati lastna sredstva. Krajevni ljudski odbor Laze pod vodstvom Andreja Klemenca je poskrbel za lokacijo, kjer danes stoji spomenik. Ivan Nemgar je odstopil del svojega vrta, za kar se mu je Zveza združenj borcev še posebej zahvalila. Prvotno ploščo, veliko 130 x 140 cm, smo dobili brezplačno v ljubljanski vojašnici »Ljuba Šercerja«. Spomenik je izdelalo podjetje Mineral iz Ljubljane po načrtu gradbene fakultete. Kamne za postavitev spomenika smo s konjsko vprego pripeljali iz Borovnice (bili so ostanki porušenega viadukta). V času postavljanja spomenika smo pripravili program za slavnostno otvoritev, ki je bila 15. avgusta 1951. V programu so sodelovali šolska mladina in vojaki iz Ljubljane.

Na odkritje smo povabili vse vaščane in delegacije sosednjih krajevnih LO in občine, še posebej pa svojce padlih in umrlih, katerih imena so vpisana na spominski plošči.

Spomenik je bil kasneje večkrat obnovljen, generalno z zamenjavo spomin-ske plošče in ograje, zadnjikrat pa leta 2000 (obnovitev črk, ograje, tlakovanje in barvanje zadnje stene).

Za vzdrževanje spomenika skrbita Krajevna organizacija ZZB in Krajevna skupnost Laze.

UVOD K PRISPEVKOM ZA KRAJEVNO KRONIKO LAZE - JAKOVICA

Po zamisli in načrtu, ki sva ga leta 1974 naredila s Francem Simšičem (Martincevim), naj bi postopoma zbirali gradivo za krajevno kroniko, ki bi jo kasneje dokončno oblikovali. Med tem pa se je porodila tudi ideja o izdelavi kronike občine Logatec, v katero naj bi bila vključena tudi krajevna skupnost Laze. Ta ideja pa kljub našemu prizadevanju še ni bila uresničena.

Po posvetovanju z nekaterimi domačini Laz smo se odločili, da vse zbrano pisno gradivo predstavimo v obliki, ki bi vsakemu bralcu prikazala dogajanje in aktivnosti na širšem območju današnje krajevne skupnosti Laze-Jakovica.

Pisno gradivo zajema obdobje med obema vojnama, med drugo svetovno vojno in nekatere aktivnosti pionirjev in mladine po vojni. Veliko gradiva je predvsem za čas druge svetovne vojne. Iz njega je razvidno, da so vaščani zelo enotno in aktivno sodelovali na strani narodnoosvobodilnega boja.

Prispevke za določeno obdobje je oblikovalo več avtorjev. To velja predvsem za medvojno obdobje, iz katerega je tudi največ gradiva. Zato se tudi nekateri dogodki omenjajo večkrat, pa tudi vsak pisec je določen dogodek ocenjeval iz svojega zornega kota. Zaradi tega moramo biti pri prebiranju tega gradiva dovolj tolerantni, še zlasti, ker so nekateri avtorji prispevkov že pokojni. Nekateri prispevki tudi niso opremljeni z datumom (kdaj so bili napisani ali kdaj se je dogodek zgodil), zato bodo uvrščeni kronološko.

V primeru, da se o posameznem dogodku ugotovi kako novo dejstvo, vas prosim, da ga opišete in dokumentirate, saj bo to pomembno prispevalo pri razčiščevanju posameznih dogodkov.

Vsi prispevki so preslikani iz originalov, večina je iz mojega arhiva, razen fotografij, ki so sestavni del članka. Te so vrnjene svojcem.

Nekateri prispevki iz povojnega obdobja se nanašajo predvsem na delo in aktivnosti podružnične šole Laze in pionirskega odreda, poimenovanega po kurirski postaji TV-2a, ki je med vojno delovala v okolici Kališ. Na njej so bili večinoma kurirji domačini iz Laz.

S tem gradivom naj bi se seznanjali predvsem mladi, da bi tako spoznali, kako so se njihovi dedje in babice hrabro bojevali proti okupatorju, pa tudi trpe-li po zaporih in internacijah, kjer so jih mučili in trpinčili.

Obenem prosimo vse, ki imajo kakršnokoli gradivo (pisno ali dokument), da ga prispevajo in s tem obogatijo to zbirko, ki naj bi ostala prihodnjim rodo-vom kot dokaz o enotnosti borbe za obstanek na tem delu naše domovine.

PODRUŽNIČNO ŠOLO V LAZAH SO POIMENOVALI PO PARTIZANSKIH KURIRJIH

Slovesnost ob poimenovanju šole.

Že v prejšnji številki smo omenili, da bo praznovanje občinskega praznika občine Logatec letos v Krajevni skupnosti Laze. Ob tej priložnosti bodo v Lazah odprli tudi prenovljeno osnovno šolo, ki je z nekaterimi prizidki in funkcionalnimi dopolnitvami dobila povsem drug videz. Vsa ta dela, ki so stala več kot osemsto starih milijonov, so prispevali občani s samoprispevkom. Prenovljeno šolo bodo poimenovali po partizanskih kurirjih. Zato so se odločili predvsem iz dveh razlogov. Pionirski odred, ki že nekaj let izredno uspešno deluje pri tej šoli, nosi ime po kurirski postaji TV-2a, ki je med vojno delovala blizu Laz in Jakovice. Na tej kurirski postaji so bili kurirji predvsem domačini iz Laz in okoliških vasi. Prav zato je bila povezava med kurirji in prebivalstvom tako dobra, saj si skoraj ni bilo mogoče zamisliti njenega uspešnega delovanja brez take povezave. Kurirji so bili tudi dobri obveščevalci. Sodelovali so tudi v marsikateri diverzantski akciji, ki smo jo organizirali na tem območju. Tudi splošne naloge, ki so jih imeli kurirji, niso bile lahke, saj so morali vzdrževati zvezo prek dveh glavnih cest in preko dobro zavarovane (zastražene) proge Ljubljana-Trst, ki je bila obdana z bunkerji, ograjena z žično oviro in še minirana. Kljub vsem oviram je veza neprekinjeno potekala iz Primorske na Dolenjsko in obratno. Zato šola povsem opravičeno nosi tako ime.

SKLEP O POIMENOVANJU KRAJEVNEGA PRAZNIKA KS LAZE

Splošno mnenje občanov Slovenije, ki se je pojavilo po drugi svetovni vojni, je bilo, naj ima vsaka občina in krajevna skupnost svoj občinski oziroma krajevni praznik. Krajski Krajevne skupnosti Laze so se odločili, da svoj krajevni praznik praznujejo 21. maja, na dan, ko so partizani napadli žagarski obrat na Ravniku.

Žagarski obrat na Ravniku nad Lazami so vaščani Laz in okoliških vasi imeli kot edini vir zaslužka pred vojno in po njej. Istočasno pa je bilo močno razvito in organizirano delavsko gibanje, ki je imelo velik vpliv na potek organiziranosti NOG in odhoda mladih delavcev v partizane.

Enotni v NOB, enako tudi pri poimenovanju krajevnega praznika.

SKLEP O POIMENOVANJU KRAJEVNEGA PRAZNIKA KS LAZE

*Na podlagi določil 4. člena Statuta občine Logatec in predloga krajevnice Zveze združenj borcev NOV ter ostalih družbenopolitičnih organizacij krajevnice skupnosti Laze,
je Svet krajevnice skupnosti na svoji razširjeni seji dne 27. avgusta 1980*

sprejel sklep,

**da se 21. maj razglasi
za krajevni praznik
krajevnice skupnosti Laze**

Obrazložitev:

Že v letu 1941 je narodnoosvobodilno gibanje dobilo izredno močan odziv na območju današnje krajevnice skupnosti. Tako je od septembra 1941 delovalo na tem območju več dobro organiziranih skupin, ki so bile med seboj povezane in so aktivno delovale na širjenju NOB. To gibanje je postopoma zajelo večji del vaščanov, predvsem mladine, in je imelo velik vpliv na nadaljnji potek in razvoj NOB. Do 24. maja 1942 je odšlo v partizane že prvih 11 fantov iz vasi Laze in Jakovica, kasneje, v letih 1943 in 1944, pa še nadaljnjih 40 vaščanov. Ostali pa so aktivno delali in pomagali NOB na terenu. V sovražnikovih zaporih in taboriščih je bilo iz obeh vasi skupno 36 vaščanov. Vsak tretji udeleženec je padel, skupno pa je kot žrtev vojne izgubilo življenje 22 vaščanov, več pa jih je kmalu po končani vojni umrlo za posledicami vojne.

Krajevni praznik pa je vezan na 21. maj 1942. leta, ko je bila izvršena prva pomembna akcija na območju današnje KS Laze. Tega dne je skupina Rakovške čete pod vodstvom Franca Pirca - Jove onesposobila za obratovanje obrat Ravniki, last Windischgretza, in s tem onemogočila lastniku nadaljnjo proizvodnjo za potrebe okupatorja, kar je bilo v skladu s splošnim na vodilom osrednjega partizanskega vodstva. V akciji so sodelovali tudi nekateri domačini (Stane Žitko, Andrej Ržek, Jože Mahnič in Niko Istenič).

Sestavni del tega dokumenta je opis dogodka, po katerem je poimenovan krajevni praznik.

*Predsednik sveta krajevnice skupnosti
Roman Šušmelj*

ODKRITJE SPOMINSKEGA OBELEŽJA PRI MAČKOVI ČUVAJNICI

*Zgoraj: Spominsko obeležje pri
Mačkovi čuvajnici, kjer je bil
prehod kurirjev preko železniške
proge.*

*Zgoraj desno: Glavni govornik na
otvoritvi Franc Simšič iz Laz.*

*Desno: Jože Simšič-Jelen, Karel
Leskovec, prvi komandir TV-2a
in Pavle Smrtnik, ravnatelj OŠ
Logatec.*

OB 20-LETICI USPEŠNEGA SODELOVANJA POBRATENIH OBČIN LOGATEC IN REPENTABOR

Leta 1980 smo se člani ZB in drugi vaščani Laz pri Logatcu odločili, da obiščemo zamejsko občino Repentabor, kjer je na pragu svobode maja 1945 kot komandant Bazoviške brigade padel naš sovaščan Franc Nemgar. Prav na dan, ko smo obiskali Repentabor, se je zaključil tudi spominski pohod po poteh Bazoviške brigade. Pohod je sovpadal s 35-letnico osvoboditve naše domovine in 35-letnico junaške smrti komandanta Franca Nemgarja. Ves čas svoje partizanščine se je bojeval skupaj s primorskimi rojaki za njihovo osvoboditev in prav pri zaključnih bojih za osvoboditev Občin in Trsta je v Repentaboru sklenil svojo junaško pot.

Ob tej priliki smo skupaj z domačini položili venec na njegov grob. Nato smo se skupaj napotili še pred spomenik padlim borcem tega kraja, ki stoji sredi vasi. Tako kot v Lazah so tudi občani Repentabora med drugo svetovno vojno množično sodelovali v NOB in utrpeli velike izgube. Najbolj razveseljivo pa je dejstvo, da ne v eni ne drugi vasi ni bilo narodnega izdajstva in da je bilo prebivalstvo obeh vasi stoodstotno na strani NOB. Pred spomenikom smo imeli skupaj z domačini komemoracijo, nato pa prijetno družabno srečanje, ki se je ob kraških specialitetah razvilo v pravo prijateljstvo. Iz tega prijateljstva je kmalu vznikla zamisel o pobratenju občine Logatec z zamejsko občino Repentabor, ki jo je takrat vodil dr. Pavle Colja. Naslednje leto smo povabili Repentaborčane na praznovanje našega krajevnega praznika in takrat je bila pobuda o pobratenju dokončno sprejeta. Tako sta občini marca 1982 svečano podpisali listino o pobratenju. Od takrat sta navezali izredno tesne medsebojne stike na raznih področjih, še zlasti na področju športno-kulturne aktivnosti. Vsako leto pred praznikom ene ali druge občine prihaja do izmenjave športnih in kulturnih skupin, ki sodelujejo pri proslavah občinskih praznikov.

Letos mineva že dvajset let od podpisa listin o pobratenju in uspešnega medsebojnega sodelovanja. Tudi ob tem jubileju sta si občinski kulturni skupnosti izmenjali programe. Tako so v petek, 29. novembra, Repentaborčani pripravili prijeten program v kulturnem domu v Logatcu, osmega decembra pa sta župan občine Repentabor, gospod Križman Alessio, in njihova borčevska organizacija povabila občane in borce Logatca, da se udeležijo spominske proslave ob 20-letnici podpisa listine o pobratenju obeh občin. V Logatcu se nas je zbralo skoraj za poln avtobus. Delegacijo je vodil župan logaške občine, gospod

Štab Bazoviške brigade; prvi z desne je komandant brigade Nemgar Franc.

Nagode. Ob prihodu v repentaborsko občino smo doživeli prisrčen sprejem. Župan nas je pričakal že na mejnem prehodu Fernetiči in nas spremljal vse do odhoda. Najprej smo bili na svečanem kosilu, nato pa si ogledali še nekatere znamenitosti kraja. Potem smo skupaj z domačini položili venec na grob Franca Nemgarja in nato še pred spominsko ploščo padlim za osvoboditev teh krajev. Sledila je slavnostna seja občinske skupščine, na kateri sta imela župana Repentabora in Logatca pozdravna govora, v katerih sta na kratko orisala dvajset let prehojene prijateljske poti in nakazala nadaljnje smeri našega prijateljstva. Sledil je podpis listine o nadaljnjem sodelovanju in prijateljstvu.

Med drugimi pozdravnimi govorniki je bila tudi dr. Pavla Lah, ki je poudarila, kje so prave korenine tega prijateljstva. Obenem je omenila, koliko ranjencev iz teh krajev se je zdravilo v njeni in drugih partizanskih bolnišnicah.

Po uradnem delu sta kulturni skupini iz Repentabora in Logatca v dvorani osnovne šole pripravili bogat kulturni spored, ki so ga vsi prisotni toplo pozdravili. Sledilo je prijetno druženje z domačini in ogled razstave o dosedanjem sodelovanju in srečanjih. Ob dobri kraški kapljici in pršutu smo obujali spomine na prehojeno pot in kovali načrte za naslednjih dvajset let. V poznih večernih urah smo se poslovili od naših prijaznih gostiteljev z najlepšimi vtisi s tega tako prijetnega srečanja, kot tudi s spomini na mnoga druga srečanja, ki smo jih imeli na eni ali drugi strani.

OBISKALI SMO SPOMENIKE NOB

Mladi Člani ZZB so se poklonili žrtvam, padlim za svobodo.

Pred 1. novembrom smo z mladimi člani Zveze borcev za vrednote NOB iz Laz obiskali več spominskih znamenj padlim borcem NOV in se poklonili njihovem spominu. Ob vsakem smo se seznanili, komu je bil spomenik postavljen in kako je prišlo do zločina. Na logaškem območju je več spomenikov žrtvam divjanja domobrancev in črnorokcev.

Med drugim smo obiskali spomenike, ki so bili postavljeni v spomin Tonetu Klučarju - Tončku, Francu Skvarči, Stanku Gostiši in Jakobu Trčku. Obiskali smo tudi spomenika borcem 29. hercegovske divizije, ki so padli v bojih z esevci in domobranci v okolici Grčarevca tik pred osvoboditvijo Logatca.

Po poteh partizanskih spominov smo hodili: Rudi Čamernik, Karmen Čamernik, Olga Molk, Minka Žitko, Tončka Merlak, Viktor Šen, Lidija in Anton Hasani, Vojko Rupnik in Jože Simšič - Jelen.

Na slovesnostih je zadonela tudi pesem svobodne Slovenije.

Odgovori na klevete in obtožbe

DELO, SOBOTNA PRILOGA, 1996: PUSTITI ČLOVEKA V ZGODOVINI

Dr. Urbanc je neverjetno vztrajen v svojih prizadevanjih, da opraviči belogardizem in domobranstvo. Ker mu to ne uspeva, poskuša vsaj očrniti NOB in partizanstvo. V Sobotni prilogi Dela je 18. 5. 1996 objavil pismo, v katerem je navedel, da ima zanesljive in verodostojne priče, da so partizani med vojno v 15 primerih pobili 209 zavezniških letalcev, ki so se s padali rešili iz sestreljenih letal. Skoraj polovica primerov je krajevno in časovno nedoločljivih in jih zato ni mogoče preveriti.

V drugi polovici primerov sem skoraj vse njegove navedbe že ovrgel (glej SP Dela z dne 12. oktobra in 14. decembra 1996). V ilustracijo navajam še enega:

Dr. Urbanc citira kot dokaz, da so partizani pobijali zavezniške letalce, tudi tole navedbo iz Camp Archives I, Buenos Aires 1947, urednik prečastiti dr. Filip Žakelj:

»Decembra 1944 so kmetje iz vasi Leskovec povedali četnikom, da so partizani v gozdu pri njihovi vasi ubili 6 do 8 letalcev. Eden od letalcev je prišel v Leskovec št. 13 in tam pustil svojo opremo. Odkrili so ga partizani, ga odpeljali in ubili. Poročevalec navaja, da je oprema še vedno v omenjeni hiši v Leskovcu.«

James Ashley, profesor na politehničnem inštitutu v Blackbourghu, je leta 1986, po obisku v Sloveniji, objavil v časopisu Time Herald članek, v katerem je opisal svoje bivanje v Sloveniji leta 1944 in 1986. Nekoliko skrajšana vsebina članka se glasi:

»Dne 25. 12. 1944 sem letel kot član posadke B 17 (leteče trdnjave) nad Češkoslovaško, kjer smo bombardirali naftne rafinerije. Ko smo se vračali, je bil bombnik zadet in začelo je zmanjkovati goriva. Bili smo na višini 4000 metrov, ko smo dobili ukaz, da skočimo s padalom. Pristal sem na polju, le kakšnih sto metrov od neke kmetije. Medtem ko sem pospravljajl padalo, je prišel k meni neoborožen moški in me povabil v hišo. Pridružil sem se družini, ki je bila pri božični pojedini. V hišo je prišel neki moški, ki je govoril angleško, in ta mi je povedal, da ozemlje, na katerem se nahajam, nadzorujejo četniki. Ponudil sem mu cigarete, navzoče ženske pa je zanimalo predvsem moje padalo. Z veseljem sem jim ga izročil. Kasneje so v hišo privedli še štiri moje tovariše.

Vseh pet so nas zajeli četniki in nas skoraj mesec dni vodili s seboj. Vedel sem, da so četniki kolaboracionisti in da smo pristali na napačni strani. Neko noč smo v sumljivih okoliščinah padli v roke Nemcem. Ti so nas 21. januarja 1945 odvedli najprej v zapor na Ljubljanski grad, nato pa v ujetniško taborišče v Nemčijo. 8. maja 1945 sem dočakal svobodo.

Zadnje dni novembra 1986 sem se odločil, da ponovno obiščem Slovenijo in poskusim najti kraj, kjer sem pristal s padalom. Vedel sem le to, da se je kraj imenoval Leskovec in da je bila v bližini nemška meja.

Skupaj z g. A. P. iz Ljubljane sva komaj našla vas Leskovec na Dolenjskem, 8 km od Višnje Gore. Dobrih sto metrov od tod je bila med vojno nemška meja.

Najprej se nisem znašel. Ko pa smo prišli v hišo Terezije Dremelj v Leskovcu št. 3, sta mi ona in njen nečak Rudi začela pripovedovati o dogodkih na božič pred dvainštiridesetimi leti. Nobenega dvoma ni bilo več, da sem našel pravo hišo. Še zadnjo senco dvoma je pregnal del padala, ki ga je Tereza položila na mizo.«

Žal je Ashley v članku omenil le pet letalcev, ni pa opisal, kaj se je zgodilo s preostalimi. Morali smo prekopati kar precej papirja, da smo našli sled tudi za njimi: dva letalca, ameriška poročnika, so domobranci ujeli v Višnji Gori in ju izročili Nemcem, enega pa je v bližini Št. Vida prišla nemška patrulja.

Nobenega dvoma ni, da gre za isti dogodek: Leskovec, četniki, oprema.

To je še eden od primerov, ki pobijajo navedbe dr. Urbanca, ki se sklicuje na zanesljive in verodostojne priče. Da njegove trditve ne veljajo nič, priča tudi sedanji vztrajen Urbančev molk o usodi ameriških letalcev. Načenja pa nove teme. Sedaj brani knjigo dr. Tamare Greisser - Pečar, s katero si prizadeva rehabilitirati škofa Rožmana.

Z gospo se ne bom spuščal v polemiko o tem, ali so belogardisti obstajali ali ne in ali se jih lahko tako imenuje. Opozoril pa bi jo na vsaj en dokument, ki obstaja v Muzeju novejši zgodovine v Ljubljani in ima takole glavo:

KOMMANDO WEISSE GARDE

ST. JOBST

dne 22. september 1943

Ker je gospa doktor delala disertacijo na Dunaju, ji tega menda ni treba prevajati.

DELO, SOBOTNA PRILOGA, 1996: PUSTITI ČLOVEKA V ZGODOVINI (1)

Tine Velikonja ugotavlja, da se je dr. Peter Urbanc hudo zaletel, ko je poskušal dokazati, da so partizani pobili večino zavezniških letalcev, ki so odskočili iz sestreljenih letal. Žal ni ostal pri ugotovitvi in se je nato še sam zaletel. Ne samo enkrat.

Odnos partizanov do zavezniških letalcev najbolje ilustrira članek, ki je bil 28. 2. 1944 objavljen v Partizanskem dnevniku. Nanaša se na dogodek, ki sem ga opisal v SP Dela 14. 12. 1996 kot odgovor na Urbančevo navedbo, da so dva padalca odpeljali partizani in ju ni nihče več videl, partizanski komandant in komisar pa sta nosila njuni uniformi. Zaradi obilice gradiva članka takrat v svojem pismu nisem uporabil, glasi pa se takole:

»Poročnik James Boornazian – naš tovariš

3. bataljon Prešernove brigade je bil nastanjen v Novakih, kjer je SO novince uril v raznih vojaških veščinah. Bila je huda zima in visok sneg. Dne 25. februarja 1944 je bataljon doživel nenavadno dogodivščino. Reševal je zavezniške letalce. Zavezniške bombniške formacije so na poti iz Italije proti Nemčiji pogosto letele nad Cerknim in Blegošem. Tega dne pa so partizani videli, kako se nemški 'messerschmidti' približujejo in oddaljujejo od ameriških bombnikov in jih skušajo zrušiti. In res, nenadoma se začne spuščati proti zemlji prvo letalo in v nekaj sekundah smo spoznali, da mu ni več rešitve.

Težko je opisati naše občutke, ko vendar nimamo nobene predstave, kako je v takih okoliščinah v letalu. Razveselili smo se, ko smo videli, da so iz gorečega liberatorja poskakali ameriški letalci. Na sinjem nebu so se začeli pojavljati beli mehurčki in prepričani smo bili, da se bodo vsi rešili. Skrbelo nas je le to, da ne bi padli na sovražnikovo območje. V najkrajšem času, še ko so padalci bili v zraku, je naša komanda dala povelje svojim podrejenim enotam, da takoj razpošljejo patrulje v tisto smer, kamor so se spuščali padalci, in da zavezniškemu letalcem nudijo vso pomoč.

Eden od mehurčkov se je spuščal nad Novaki. Patrulja 3. bataljona je hitelela v smer, kamor je padal letalec. Bližali so se drug drugemu: padalec zemlji, partizani pa padalcu. Hip kasneje je padalec obvisel na drevesu in se skušal rešiti iz neprijetnega objema. Takoj nato so bili partizani poleg njega in ga rešili z drevesa. Tako je bil rešen ameriški letalec poročnik – tovariš James Boornazian.

Ko sem ga spraševal o poletu, mi je pojasnil, da so jih že od Reke sem ves čas napadali nemški lovci. Prvi ameriški bombnik se je zrušil že nad Logatcem, drugi pa tu, v bližini Porezna. O prvem letalu ni vedel ničesar povedati. To drugo letalo, v katerem je navigiral tovariš Boornazian, je dobilo strel in nena doma začelo goreti. Moštvo je začelo skakati iz letala. Rešeni tovariš pripoveduje, da je bil eden izmed mitraljezcev ubit že v letalu in da je padel na tla skupaj z njim, neki drugi tovariš pa je bil ranjen v nogo in trebuh ter je prav tako kmalu izkrvavel. O tretjem tovarišu pravi, da ga je zajel ogenj in mu zažgal padalo, nakar je padel na zemljo in se ubil. Nekaj tovarišev, trije ali štirje, pa se je rešilo s padali in na tla so pristali na območju Ratitovca, kjer so dva rešili naši gorenjski partizani, enega pa so baje ujeli Nemci v Sorici. Kaj je z drugimi tovariši, ki so bili še v letalu, o tem ni danes še ničesar znanega.

Ko sem vprašal tovariša Jamesa, kaj je mislil med padanjem, mi je dejal, da ga je skrbelo samo to, kako bo hitro skril padalo in skušal dobiti zvezo s prebivalstvom, da ga popeljejo do partizanov. Toda v hipu, ko jih je bil opazil pod seboj, ga je ta skrb minila, kajti spoznal jih je po rdeči zvezdi, ki jo nosijo na kapah. Sicer pa so natančno poučeni o partizanih in vedo prav dobro, da so v takih primerih varni samo tedaj, če se jim posreči priti v območje partizanskih enot.«

Tako so borci 3. bataljona rešili »tovariša Jamesa Boornaziana«, ki je kmalu nato odpotoval na Dolenjsko in se nato z letalom vrnil v Italijo.

Toliko o tem, da so rešeni zavezniški letalci pomenili partizanom breme in nujno zlo. Kaj pa so ti letalci pomenili domobrancem, kaže poročilo 2. domobranskega voda za čuvanje železniške proge za 25. februar 1944 in se nanaša na v gornjem članku omenjeno letalo, ki je padlo nad Logatcem. Preberimo še to:

»Dne 25. 2. (1944) okrog 11. ure je letelo nad Logatcem več sovražnih letal. Naenkrat so se pokazali nad njimi nemški lovci, kateri so pričeli bitko. Po kratki borbi je eno letalo začelo goreti in je 4 km od Logatca pri cesti, ki pelje proti Rovtam padlo na zemljo in zgorelo. V razbitinah se da ugotoviti še nekaj zgle-nelih trupel 5 ali 6 po številu.

Eno goreče letalo smo videli v smeri proti Cerknici, kjer je tudi zgorelo. Iz letal se je spustilo nekaj mož. Ker jih je veter zanašal sem in tja, smo mogli okrog Logatca ujeti samo pet ameriških letalcev, katere smo takoj poslali na Vrhniko. Med bitko, ki se je vršila nad nami, smo mogli opaziti odlične letalske sposobnosti v zraku v borbi proti sovražniku, ki so jih pokazali nemški lovci. Naše patrole so takoj, ko so opazile, da so se nekateri iz letala spustili s padali, odšle na vse strani, da zajamejo vse padalce, kar se je tudi posrečilo, da smo

vseh pet padalcev, ki so bili v okolici Logatca, takoj prijeli. Med njimi sta bila dva ranjena, eden lažje na glavi, eden pa težje po nogah.«

Mimogrede: v čigavem interesu in v nasprotju s čigavim interesom so domobranci čuvali progo?! Da bo slika popolnejša, dodajmo še pričevanje očividca B. T.:

»Dne 25. marca 1944 je nad Logatec priletela poškodovana letéča trdnjava B-29. Iz nje je izskočilo pet letalcev. Enemu od njih se je padalo zapletlo v krilo letala in je padel skupaj z letalom v gmajno Pleternik, zahodno od Logatca. Enega padalca je veter odnesel daleč proti Raskovcu, v smeri Vrhnike, trije pa so se spuščali na sam Logatec. Nanje so še v zraku streljali domobranci, in ko so pristali, je imel eden prestreljeni obe nogi.

Do padalca, ki je pristal tik poleg hotela Kramar, so najprej pritekli domačini. Nekdo mu je odvzel pištolo, E. K., ki je obvladal angleščino, pa je z njim spregovoril nekaj besed. Ko so prišli domobranci, je bil za tolmača. Tolmačil je vse do tedaj, ko je padalec vprašal, če so vojaki okrog njega Titova, partizanska vojska. Po tem vprašanju so ga domobranci zgrabili in odpeljali na svoje poveljstvo. Tja so pripeljali tudi druga dva letalca in nato vse tri nekaj časa zasliševali. Tam so jih tudi preiskali in si prisvojili vse osebne predmete, ki so jih našli pri njih. Pri tem je prišlo med njimi celo do prepira, kaj si bo kdo vzel.

Po zaslišanju so jih kot medvede vodili in razkazovali po Logatcu, nato pa izročili Nemcem.«

To je bilo torej čudežno darilo z neba, talisman, alibi in še kaj. Kvečjemu v odnosu do Nemcev, katerim so izročali zajete letalce in jim tako dokazovali svojo zvestobo. Zato se v domobranskih poročilih vedno govori, da so padalce »prijeli« ali »zajeli«, v partizanskih pa »rešili«.

Peščica zdrave pameti bi že zadoščala, da bi človek podvomil o nasvetu, naj skušajo priti v stik z domobranci ali četniki, ki naj bi ga letalsko poveljstvo pred poletom dalo letalcem. Saj so vendar videli, da so se njihovi tovariši, ki so jih rešili partizani, že po nekaj tednih zopet pojavili v Italiji, za tistimi, ki so padli v roke domobrancev, pa ni bilo sledu. V najboljšem primeru so prišli v nemška taborišča. Najprej so morali imeti srečo, da jih Nemci iz maščevanja niso ubili takoj, nato pa, da so preživeli taborišča.

O četnikih pa še kdaj drugič, morda takrat, ko bodo Američani spet padli na tla.

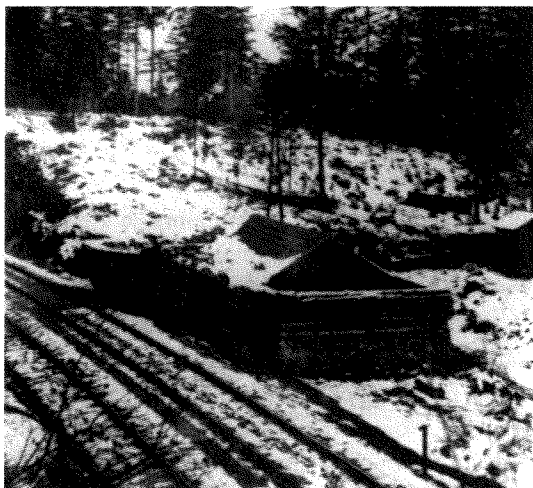
BRANILI SO NEMCE

Čuvajnica pri železniški postaji Planina.

Že nekaj časa poslušamo opravičevanje kolaboracije med vojno v Sloveniji, češ da je bila potrebna zaradi obrambe proti partizanom in komunizmu. To so še zlasti poudarjali predlagatelji lustracijskega zakona in resolucije, ki so hoteli slovenski javnosti in DZ vsiliti svoja stališča.

Mislím, da se ni bilo treba nikomur, ki se ni uдинjal okupatorju in z njím sodeloval proti lastnemu narodu, ničesar bati. Vsi, ki smo sodelovali proti okupatorju in preživeli to vojno, dobro vemo, koga so branili domobranci. Branili so Nemce, njihove objekte in nemški rajh, za kar so se tudi obvezali z dano prisego, ki so jo dali Nemcem. Naj omenim nekaj takih njihovih poslanstev: samo ob železniški progi od Ljubljane do Postojne je bilo kar 74 utrjenih bunkerjev za zaščito proge, ki so jih v letih 1944 in 1945 zasedali pretežno domobranci. Poleg teh je bilo še 46 neutrjenih, v katerih so bili samo občasno, kadar je peljal kak pomembnejši nemški vojaški transport. Tako so skrbeli, da so se Nemci in njihov vojni material varno prevažali na italijansko fronto. Poleg tako močnega

Italijanski bunker ob progi Planina-Logatec.

varovanja je bila na obeh straneh proge še približno stometrska poseka in na nekaterih mestih ob progi tudi protipehotne mine. Pa smo kljub temu pognali v zrak prenekateri vlak! Tudi kurirske veze so se redno vzdrževale čez progo.

Kaj pa vdori domobranskih enot na naše osvobojeno ozemlje ter pobijanje nedolžnih ljudi in partizanskih ranjencev? Je bila tudi to obramba proti komunizmu? Samo na osvobojeno ozemlje Notranjske so vdrl

26-krat ter pri tem pobili veliko zajetih in ranjenih partizanov. Naj omenim samo vdor Rupnikovega bataljona sredi marca 1945 v Babno polje, kjer so pobili 20 partizanov in partizank. Visoko noseči tovarišici Ani Mulec so za pokopališkim zidom zverinsko prerezali trebuh in jo pustili, da je tam izkravela. Spada tudi tako početje v lastno obrambo in obrambo domov?

Po zbranih podatkih je bilo skupaj pobitih 2960 zajetih in ranjenih partizanov. Samo v odkritih bolnišnicah in drugih zavetiščih so okupator in njegovi sodelavci pobili 290 bolnikov in ranjencev. Pri tem niso upoštevani civilisti, naši aktivisti, ki so jih pobili več kot 3500. V zapore in razna taborišča je bilo odgnanih kar 135.000 naših ljudi, od koder se jih 18.442 ni vrnilo. Tudi tisti, ki so se vrnili, niso ostali brez posledic.

In vsi, ki so počenjali te zločine, naj bi bili po mnenju nekaterih naših vodilnih v novi slovenski državi zgolj nedolžne ovčice, ki so se morale po mnenju Peterleta in Janše, takoj po razpadu nemškega rajha razkropiti po širnem svetu.

Te »uboge«, po svetu razkropljene ovčice so jima spet prišle prav pri zbiranju volilnih glasov.

Za več kot dvajset tisoč Slovencev na Hrvaškem pa jima ni bilo mar. Niso namreč bili iz njenega političnega gnezda. Zato pa sta več gnezd odkrila in našla na naši južni polobli!

Če strnem te misli, naj bi po mnenju Peterleta in Janša ter njunih somišljenikov bilo približno tako, da naj bi se vsi tisti, ki so prestali vse to gorje, lustrirali, tisti, ki so to gorje povzročili, pa naj bi bili njihovi sodniki.

NISO BILI VSI »ŽRTVE KOMUNIZMA«

V zadnjih letih je bilo po Notranjskem, Dolenjskem in najbrž še kje postavljenih precej spominskih plošč na obzidjih cerkva in pokopališčih. Vsi pokojniki so bili žrtve ali pa so padli v boju proti komunizmu, tako je napisano na večini teh spominskih znamenj. Na teh ploščah so napisani tudi taki, ki so padli pod krogliami lastnega orožja. Naj opišem nekaj takšnih primerov.

Petega marca 1944 sta šla kaplar Franc Opeka in domobranec Franc Žust ob 21.30 na patroljo. Iti bi morala od svojega bunkerja proti Šampetovemu mostu do drugega bunkerja. Namesto tega pa sta šla na Vrhniko popivat. Ko sta se po 23. uri vračala proti mostu, sta padla v nemško zasedo in postala žrtvi njihovih krogel.

Ko so v Zaplani nad Vrhniko pokopali Franca Žusta, je ostalo nekaj domobrancev še v gostilni. Igrali so se z ročno bombo, tako da je eksplodirala in ubila dva med njimi, precej pa jih je ranila. Ranjeni sta bili tudi domači hčerki.

V tem času je bil na podstrešju gostilne skrit član vrhniškega okrožja Viktor Klobučar - Kragulj, ki je bil na obhodu terena. Ob dogodku v gostišču je bil prepričan, da je prišlo do spopada med domobranci in partizani. Razmišljal je, kako se bo rešil s podstrešja.

Čez dva dni so se domobranci spet zbrali na pogrebnih slovesnostih, tokrat v Rovtah in Begunjah pri Cerknici.

Po teh dogodkih je poveljnik organizacijskega štaba slovenskega domobranstva poslal 11. marca 1944 vsem podrejenim enotam okrožnico, ki se med ostalim glasi:

»Ni dovolj, da ima naš narod tako strahotne izgube v bratomornem boju, ne, še pijanost terja svoje žrtve. Po zgornjem zgledu bomo vsak dan pokopali nekaj domobrancev in imeli neprimerno več izgub, kakor nam jih morejo partizani zadati v najhujših borbah.

Popolnoma nerazumljiva je skrajna brezbriznost starešin, ki dopustijo, da se podrejeni nažro alkohola in da zaradi tega padajo žrtve, ki sicer drugega ne zaslužijo. Kdor se more v današnjih časih kljub vsej odgovornosti, ki jo mora vsak domobranec čutiti, tako daleč spozabiti, je le škodljiva veja, ki sama odpade. Če pa ne odpade, jo je treba odsekati.

V prihodnje bom vsakega domobranca, ki ga bodo zalotili v pijanem stanju,

in njegovega starešino najstrožje kaznoval. Kdor trpi take izgrede, zasluži isto kazen kot oni, ki jih dela.« (Podpis: poveljnik, podpolkovnik Krener).

Po teh ugotovitvah nas je predvsem zanimalo, kaj so napisali o teh žrtvah na spominskih ploščah. Najprej smo se podali na Vrhniko. Našli smo grob Franca Opeke z datumom smrti 6. 3. 1944. Njegovega imena nismo našli na nobenem spomeniku, posvečenem umrlim domobrancem. Svojci so očitno presodili, da nanj ne sodi. Pošteno, ni kaj. Pot smo nadaljevali v Zaplano, Rovte in Begunje pri Cerknici, kjer so pokopani ostali trije ubiti domobranci: Franc Žust (1925–1944), ki je padel v nemško zasedo, Janez Kogovšek (1909–1944) in Jakob Katern (1916–1944), ubita v gostilni pri eksploziji ročne bombe. Vsi trije so napisani na skupnih spominskih ploščah v svojih župnijah, da so padli kot žrtve komunističnega nasilja.

Podobni primeri se najdejo tudi na drugih tovrstnih spominskih znamenjih. Najbrž kot še en prispevek k spravi.

Na vseh znamenjih so uvodne in zaključne misli ideološko povsem enake, kar dokazuje, da so jih pripravljali isti avtorji. Vse domobrance naj bi vodile iste vrednote: Bog, narod, domovina, a žal to ni bila naša domovina, ampak nemški rajh, kateremu so služili in se ob koncu vojne skupaj z Nemci sramotno podali čez Karavanke.

Piscem teh besedil na spominskih ploščah bi priporočil, da pogledajo napise na spomenikih padlim borcem narodnoosvobodilnega boja, za katere ni potrebna nobena propaganda. Že dejstvo, da so se bojevali in padli na strani NOB, je zadosten dokaz, da so bili na pravi poti, kar je dokazano in potrjeno doma in v svetu.

KOMUNIZEM ALI SOCIALIZEM?

Dan za dnem poslušamo v DZ in ob drugih priložnostih o »komunizmu«, »totalitarizmu« in podobnih poimenovanjih prejšnjega sistema. Mi, ki smo v tem sistemu živeli in delali, smo slišali le o socialističnem sistemu, o izgradnji socializma, ne pa o izgradnji nekakšnega »komunizma«. O tem smo zelo malo slišali, o tem se veliko več govori danes.

Žalostno je, da ljudje, ki so se takrat izšolali na račun socializma in kasneje zasedli razna odgovorna delovna mesta, danes najbolj pljujejo po nekdanjem sistemu – »komunizmu«. Prav ti ljudje se tudi danes prerivajo, kdo bo zasedel boljši položaj v državni upravi, gospodarstvu in na drugih odgovornih mestih.

Mar ni imel v prejšnjem sistemu vsak svoj kos kruha, ki ga danes marsikdo nima? Ozrimo se nazaj, kaj je bilo v »gnilem totalitarizmu« narejenega na področju infrastrukture, stanovanjske gradnje, šolstva, zdravstva, znanosti, sociale itd. Kaj je danes od vsega tega ostalo? Vsevprek se krade in prisvajajo se dobrine, ki so bile rezultat dela vseh delovnih ljudi Slovenije.

Zato ni čudno, da se marsikdo sprašuje, kam je šlo vse to naše bogastvo, ki si ga večinoma delijo tisti, ki ga niso ustvarili.

OBJAVLJENO LETA 1996
- TUDI DANES NI DOSTI DRUGAČE
UKVARJAMO SE Z ZVEZDO,
GOSPODARSTVO PA PROPADA

Zelo pogosto poslušamo poročila o nameravanih ukrepih naših oblasti, večkrat nesmiselnih in času ter našemu obubožanemu gospodarstvu neprimernih. Zadnje čase so se spravili nad naše ulice, trge, ustanove itd., ki so poimenovani po znanih borcih za delavske in človekove pravice, priznanih doma in v svetu. Prav tako jih moti peterokraka zvezda na naši zastavi, s katero bi lahko mirno živeli še naprej. Pod to zastavo smo se štiri leta borili in krvaveli za narodne pravice in svobodo, zmagali v boju proti okupatorju, zmagovali v miru na raznih športnih tekmovanjih, manifestirali razne dogodke, obletnice in praznovanja doma in po vsem svetu. Ponosno smo nosili to zastavo, znano vsem svetu, in tako bi lahko tudi ostalo.

Ne samo mi borci, pač pa vsi, ki si želijo miru in ki trezno gledajo v našo prihodnost, mislijo, da bi se naši sedanji oblastniki že od samega začetka morali malo več ukvarjati z gospodarskimi in drugimi problemi, ne pa zapravljati še tega, kar so naši delovni ljudje naredili v zadnjih štiridesetih letih. Očitno pa nekateri tega ne vidijo oziroma nočejo videti. Tudi od poročevalca 2. TV dnevnika zadnjega dne v prejšnjem letu smo slišali nekako takole: »V letu, ki se izteka, je bilo več narejenega kot v vseh prejšnjih 40 letih.« Ta komentator je gotovo dosti premlad, da bi videl našo porušeno in zaostalo, izčrpano domovino po koncu vojne. Naš delovni človek se je marsičemu odpovedal, zavihal rokave in s svojimi žulji ustvaril dostojne možnosti za življenje, obnovil porušeno domovino itd., kar je mogoče prebrati ali pa zvedeti od ljudi, ki so se nesebično razdajali za blaginjo naroda.

Zaskrbljeni gledamo, kako v zadnjem letu pod našo demokratično oblastjo propadajo delovne organizacije, ki so bile steber našega gospodarstva, večajo se socialni problemi, brezposelnost, težka za mladega človeka, ki stopa na samostojno življenjsko pot, prav tako za številne družine, ki ne vidijo prihodnosti za svoje otroke, pa v mnogih primerih se že zdaj težko borijo za skorjico kruha. Množica brezposelnih se večja iz dneva v dan, medtem ko si nekateri delijo bajne osebne dohodke, največkrat za delo, ki ga družba gotovo ne more ovrednotiti tako visoko, kot si ga dovolijo sami.

Dobro vemo tudi, da so nekateri, ki so zadnjih 40 let označevali z državljansko vojno, v miru študirali, ne da bi karkoli prispevali za skupnost, in dosegli visoke nazive.

Dobro vemo, da je tudi v sedanjih časih veliko težav, ki jih povzročajo mednarodna trenja in drugi problemi. Očitno pa je tudi to, da naša sedanja vlada ni pokazala še prav nobenih rezultatov pri premagovanju nakopičenih gospodarskih in socialno-družbenih problemov. Zdi se, da je zanje pomembnejše kot ukvarjati se z gospodarstvom to, da snamejo z zastave peterokrako zvezdo, spreminjajo druge simbole, zбриšejo iz imen ulic Titovo ime in imena drugih, ki jih bodejo v oči. Ne zavedajo se, da je tudi to del zgodovine in da je tudi iz te zgodovine treba marsikaj ohraniti našim potomcem.

RESNICA O DR. JOŽETU GOSTIŠI

Že nekajkrat so se razširile govorice, da so dr. Jožeta Gostišo iz Kalc pri Logatcu, ki je med drugo svetovno vojno zdravil partizane in njihove aktiviste, izdali partizani sami. Te lažne govorice o izdaji in njegovi aretaciji je bilo slišati še zlasti ob kakšnem spominskem dnevu, ko smo omenjali njegovo vlogo in zasluge pri zdravljenju partizanov in aktivistov okrog Logatca. Tako je bilo ob pripravi in odprtju razstave njegovih umetniških del, ki smo jo pripravili septembra 2000 ob spominskem dnevu Zveze borcev občine Logatec (nekdanji občinski praznik). In enako se je zgodilo tudi ob izidu moje knjige V boju za svobodo, v kateri je med drugim opisana vloga dr. Jožeta Gostiše pri zdravljenju borcev in aktivistov. S takimi alarmantnimi in netočnimi govoricami želijo nekateri vreči senco na naš narodnoosvobodilni boj in nosilce tega boja. Ni jim bilo dovolj takega zavajanja ljudi in prevarantskega početja že med vojno, to umazano početje želijo nadaljevati tudi danes. S tem želijo oprati svoje zločinsko početje med drugo svetovno vojno in rehabilitirati domobranstvo ter »črno-rokce« kot nosilce tega početja.

Resnica o tem dogodku pa je drugačna. Dober mesec pred kapitulacijo Italije so se na rajonskem odboru OF Logatec začele priprave na trenutek, ko bo Italija kapitulirala. V teh pripravah je bila predvidena tudi navidezna mobilizacija za vojsko sposobnih moških. Le-ta naj bi svojcem pred okupatorskimi oblastmi tudi služila kot pokritje za odhod fantov v partizane. Med temi je bila večina tistih, ki so bili na terenu že prej povezani z našimi odbori OF, nekaj pa je bilo tudi takih, ki so odšli v partizane na poziv, ki so ga dobili od nas. Nekateri od njih so se že po prvih večjih naporih v partizanih odločili, da se vrnejo domov, nekaj pa jih je prebегnilo k domobrancem in celo med »črno-rokce« ter so kasneje izdajali in pobijali naše ljudi. Tako so v Logatcu in Lazah »črno-rokci« pobili kar nekaj naših pomembnih aktivistov.

Nekaj podobnega se je zgodilo tudi s pokojnim dr. Jožetom Gostišo. Tisti, ki jih je zdravil, ko so bili v partizanih, so ga kasneje, ko so pobegnili k domobrancem, izdali, da bi se tako opravičili pred domobranci. To je resnica o izdaji dr. Gostiše. Eden teh, ki ga je izdal, je bil po vojni obsojen na več let zapora.

ČRNOROKCI TUDI V IVANJEM SELU

*S tem znamenjem so domobranci
označevali domove svojih žrtev.*

patruljo VDV preko dneva zatekli k njihovemu sosedu Jožetu Nagodetu na podstrešje njegove delavnice. Ob preiskavah so Čekadovim grozili, da jih bodo vse postrelili, če ne bodo povedali, s kom sodelujejo. Ker tudi s takimi pritiski niso uspeli, so začeli uporabljati še druge zvijače, tako so jih ponoči klicali in se izdajali za partizane. Ker tudi takim prevaram Čekadovi niso nasedli, so se lotili najbolj mračnih metod, ki so se jih posluževali belogardisti in črnorokci. Neke noči so jim na zid narisali črno roko, kar je bil zadnji opomin pred smrtno obsodbo. V strahu pred najhujšim so se obrnili po pomoč k ženi železniškega inšpektorja iz Rakeka, ki je bila po rodu Avstrijka. Ta je posredovala pri nemškem poveljstvu na Rakeku, da jih črnorokci niso pomorili.

V vasi Ivanje selo, ki leži ob progi Ljubljana-Postojna, je bila vseskozi sovražna postojanka. Železniška proga nad vasjo je bila obdana z bunkerji in žično ograjo, na nekaterih mestih pa tudi s protipehotnimi minami, tako da so okupacijske oblasti menile, da je neprehodna. Toda za domačine iz Ivanjega sela in za partizane ni bilo ovire, ki je ne bi mogli premagati z medsebojno pomočjo in sodelovanjem.

Ena takih družin je bila tudi Čekadova družina. Velikokrat smo se s patroljami VDV najprej ustavili pri njih in dobili prve podatke o gibanju okupatorja in druge pomembne napotke.

Ta njihova aktivnost pa ni ostala prikrita okupatorjem in njihovim pomagačem – domobrancem. Večkrat so pri njih opravili hišno preiskavo. Prav ob eni takih preiskav pri Čekadovi hiši smo se s

DOMOBRANSKI POROČNIK REŠIL ANGLEŠKEGA PILOTA

Ena najgrših laži, ki jih širijo naši domači kvizlingi iz 2. svetovne vojne, je ta, da smo partizani pobijali zavezniške letalce, ki so bili sestreljeni nad Slovenijo. O tem je največ pisal nekdanji domobranec Peter Urbanc iz Kanade. S takšnimi zgodovinskimi lažmi lahko uspevajo pri mladih ljudeh, ki vojne niso spoznali, zato tudi ne tega, kdo so bili domobranci in komu so služili. Urbanc in njemu podobni slovenski javnosti ne povedo za ukaz št. 1.691, ki ga je 2. decembra 1943 podpisal podpolkovnik Franc Krener, poveljnik domobranskega organizacijskega štaba. V tem ukazu je bilo med drugim zapisano, da je treba vsakega ujetega zavezniškega pilota izročiti Nemcem. Domobranci so ta ukaz vestno izvrševali vse do konca vojne. Znan pa je primer domobranskega poročnika, ki tega ukaza ni izpolnil. To je edini znani primer, da je neki domobranec rešil zavezniškega pilota, toda skrivoma in brez vednosti svojih nadrejenih.

Sredi februarja 1945 se je z bojnega poleta nad Avstrijo vračala zavezniška eskadrilja lovcev, ki ji je poveljeval major Larry Usher. Med letom domov je major s svojim letalom napadel vlak, ki ga je zagledal pod seboj v Kranju. Spustil se je v napad, toda nemška protiletalska obramba je njegovo letalo zadelo. Iz motorja mu je začelo iztekati olje, zato pilotu ni preostalo drugega, kot da letalo zapusti. Izskočil je nad Polhovim Gradcem in v bližini pristal na zemlji.

Letalo in pilota, ki se je rešil s padalom, so videli Nemci in domobranci. Prvi so se v lov na pilota podali domobranci, vendar so našli samo padalo. Potem pa je tja, kjer je domneval, da bi pilot lahko bil, prišel domobranski poročnik Ivan Rztresen. Z njim je bil domobranec, ki mu je zaupal. Pregledala sta okolico in res našla majorja Usherja. Z njim sta se poskušala sporazumeti v nemščini in italijanščini, vendar ni šlo. Angleško nista znala. Sporazumeli so se s slabo francoščino. Poročnik Rztresen je majorju Usherju pojasnil, da ga bodo skrili na neki osamelih kmetiji. Domobrancu je naročil, naj ga odpelje tja in dobro skrije.

Pilota, ki je izskočil, so videli tudi Nemci s Črnega vrha. Od domobranske posadke v Polhovem Gradcu so zahtevali, naj jim ga pošljejo, če ga bodo našli. Poročnik Rztresen jim je odgovoril, da ga niso našli.

Naslednji dan si je poročnik Rztresen izposodil kolo za majorja. Odpeljala sta se kakšnih osem kilometrov proti Žažarju in se ustavila pri kmetu Francu Zalazniku. Na kmetiji je živel sam z ženo. Poročnik Rztresen je prosil, ali

lahko majorja pusti pri hiši, Zalaznikova sta se strinjala. Naročil jima je, da tega ne smeta povedati nikomur, saj bi bilo to usodno za vse tri.

Tako je pilot ostal na kmetiji. Ni se samo skrival, pač pa je hodil tudi okoli hiše in pomagal pri delih. K njemu je prihajal poročnik Rztresen, ko je prišel na obisk k staremu v Žažar. K Zalazniku so prihajali tudi partizani, vendar jim za rešenega pilota ni povedal.

Prve dni maja 1945 se je konec vojne naglo bližal, zato se je v bližini svoje domačije začel skrivati tudi poročnik

Rztresen. Našli so ga domobranci iz Šent Jošta in ga odvedli nazaj v postojanko v Polhovem Gradcu. Vendar je spet ušel in se skrival tako pred domobranci kot partizani.

Petega maja 1945 je 29. hercegovska divizija osvobodila Vrhniko. Poročnik Rztresen je tedaj naročil svojemu očetu, naj majorja Usherja odpelje na Vrhniko in ga izroči partizanski komandi. Tako je tudi naredil. Tam je major v naglici v francoščini napisal Zalazniku zahvalno pismo. Pismo je dal očetu poročnika Rztresna. Na partizanski komandi so očeta spraševali, kje je njegov sin Ivan. Povedal je, da se skriva nekje pri domačiji. Zakaj bi lagal, saj je bil njegov drugi sin Pavel partizan.

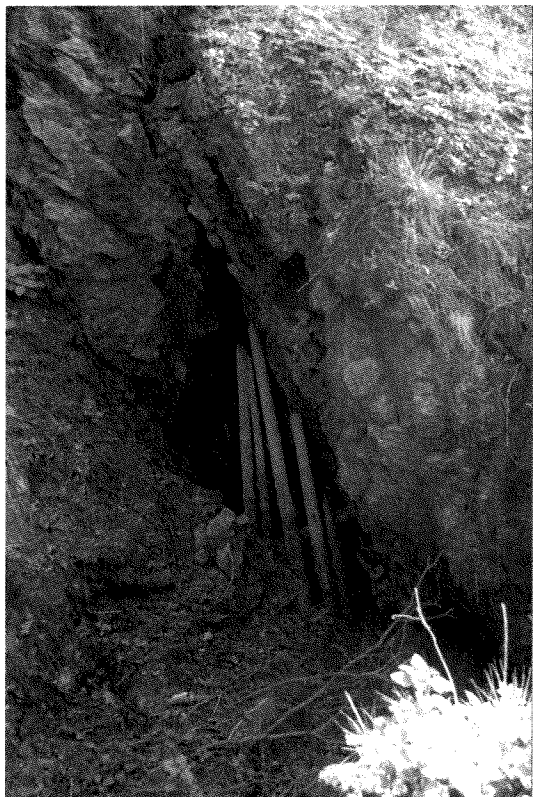
Naslednji dan sta odšla v Žažar k domačiji Rztresnovih Dore Zdešar in

Janez Rozman. Vprašala sta, kje je Ivan. Oče jima je odgovoril, da ga ni doma in da se skriva nekje v gozdu. Dodal je, če ga mislita iskati, naj gre samo Rozman, ker se bo oglasil samo njemu. Rozman je nato res odšel v gozd in se kmalu vrnil z Ivanom. Odpeljala sta ga na Vrhniko in ga predala tamkajšnji komandi. Tako so tam imeli poročnika Rztresna in zavezniškega pilota.

Poročnika Rztresna so odpeljali v Škofove zavode v Šentvidu, kjer so ga zaslišali in nato obsodili na 12 let prisilnega dela, toda že avgusta so ga izpustili domov.

Bolj zapleten je bil položaj majorja Usherja. Z Vrhnike so ga odpeljali v zapor v Postojni. Po petih tednih so ga izpustili in poslali v Trst. Po nekaterih izjavah je bil major Usher razočaran nad postopki naše vojske. Mogoče so v katerem od arhivov še ohranjeni zapisniki njegovih zaslišanj in kaj so ga spraševali. V tistih tednih, kolikor je bil zaprt, so najverjetneje najprej ugotavljali, kdo je in od kod je, potem pa, ali je bil res samo sestreljeni pilot ali pa je mogoče opravljal še kakšne posebne naloge. Na ta vprašanja bi lahko našli – kot reče – odgovore samo v zapisnikih njegovih zaslišanj. V vsakem primeru pa je neizpodbitno, da ga je pred Nemci in domobranci rešil domobranski poročnik Ivan Rztresen. S tem je potrdil, da ni samo eden izmed mnogih nemških hlapcev. Zato maja 1945 tudi ni pobegnil skupaj z Nemci.

ŽRTVE NA OBROBJU PLANINSKEGA POLJA

Ob znani nemški ofenzivi jeseni leta 1943 na Notranjskem so Nemci in domobranci zajeli in pomorili veliko nedolžnih ljudi. Med njimi je bilo tudi veliko takih, ki so se vračali iz italijanske internacije. Tako so štiri obesili na lipe pri Uncu, še več pa pri Planinskem gradu. Zajete partizane in aktiviste med ofenzivo po Notranjskem so pripeljali do Windischgraetzevega gradu pri Planini, kjer so jih zasliševali, nato pa obesili na drevesa za gradom ali ob cesti proti Uncu. Po usmrčitvi so njihova trupla naložili na tovornjak in jih odpeljali po kolovozni poti čez travnik proti Mačonovemu ključu do odprtine večjega požiralnika in jih zmetali vanjo. To zločinsko početje je tra-

jalo oktobra in novembra leta 1943, dokler je trajala nemška ofenziva po Notranjskem. Po končanem dejanju so odprtino jame zaminirali, da je kamenje zasulo vhod v jamo in s tem tudi trupla pomorjenih žrtev.

VSEBINA

Uvodne misli	5
SPOMINI NA VOJNA LETA	
Še pomnite, tovariši?	9
Notranjci so nas lepo sprejeli	11
Spomini soborca Danila Eržena	15
Najbolj varovana prog	21
Ženska četa Loškega odreda 1942	26
Janez Urbas – pripadnik OF na ljubljanski policiji	29
Težke razmere na Logaškem	33
Skozi dve svetovni vojni	36
Odposlanec Kočevskega zbora Rudi Rus iz Planine	38
Mož in žena v partizanih	41
Notranjci v boju za Koroško	42
Partizani in zavezniki na Notranjskem	46
Nad Planino obležal težko ranjen	53
Jože Čerpič – ekonom Baze 20	55
Spomini Franca Puntarja	58
Na zdravljenje v Dolenjske Toplice	60
Karel Popit - Drago in njegova vojna pot	63
Hotela je zaščititi soborca	65
Spomini na narodnega heroja generala Rada Pehačka	67
V Belo krajino na oddih	70
Na Hrvaško po obleke	72
Naš juriš jih je rešil	74
Komandant Franc Mahnič - Sašo	76
Radi smo se vračali v Žerovnico	78
Začetek in konec	80
POVOJNE AKTIVNOSTI	
Spomini še živijo	85
Fotografije so lep spomin	89
Pištola narodnega heroja Antona Dežmana - Tončka	92
Ob prvem srečanju po vojni	95
Žitkovi skozi čas	96
Nepravična Rapalska meja	98
Dva spomina na Staneta Kavčiča	101
Revolver partizana Janeza Menarta	103
Rafko in njegov šivalni stroj	106
Prijateljsko srečanje	107
V Kališah so podelili plakete Dolomitskega odreda	108
Dolomitski teritorialni odred	110

Protizračna obramba	113
Temelji Narodne zaščite v NOB	119
Logaški planinci po partizanskih stezah	121
Triglav – simbol našega partizanskega boja	123
Bojan Polak - Stjenka (1919–2004)	125
Spomin na padle zavezniške letalce pri Logatcu	127
Partizanske smučine tudi na Rakeku	128
Uspešno delo protiletalcev	130
Pogovor z Jožetom Simšičem - Jelenom ob 60-letnici zakonske zveze	133

KURIRSKÉ POTI

Kurirji ostali na zvezi	141
Kurirska javka v Kališah	142
Kurirska mreža v Sloveniji	144
Spominske kuverte kurirskih pohodov	145
Titu izročili zlato plaketo	149
Za šport ni nikoli prepozno	151
Osrednja proslava kurirčkové pošé v Zajčji dobri	155
Srečanje s humoristom Igorjem na Roških tekih	156
Partizanske pesmi so odmevale po zaključku	158

DELO S ŠOLSKO MLADINO

Mladi potrebujejo živo besedo o naši preteklosti	165
Osnovna šola Logatec	167
Osnovna šola Laze - Jakovica	175
Osnovna šola Rakek	181
Osnovna šola Unec	184
Osnovna šola Planina	189
Center strokovnih šol Ljubljana	196

DOMICILI IN SPOMINSKA OBELEŽJA V KS LAZE

Prve svobodne volitve v Lazah po končani drugi svetovni vojni	209
Spomenik padlim so postavili sami vaščani	210
Uvod k prispevkom za krajevno kroniko Laze - Jakovica	212
Podružnično šolo v Lazah so poimenovali po partizanskih kurirjih	213
Sklep o poimenovanju krajevnega praznika KS Laze	214
Odkritje spominskega obeležja pri Mačkovi čuvajnici	216
Ob 20-letnici uspešnega sodelovanja pobratenih občin Logatec in Repentabor	217
Obiskali smo spomenike NOB	219

ODGOVORI NA KLEVETE IN OBTOŽBE

Pustiti človeka v zgodovini	223
Pustiti človeka v zgodovini (1)	225
Branili so Nemce	228
Niso bili vsi »žrtve komunizma«	230
Komunizem ali socializem?	232
Ukvarjamo se z zvezdo, gospodarstvo pa propada	233
Resnica o dr. Jožetu Gostiši	235
Črnorokci tudi v Ivanjem selu	236
Domobranski poročnik rešil angleškega pilota	237
Žrtve na obrobju Planinskega polja	240

Prihod praporov bojnih enot na komemoracijo k spomeniku v Sajovčeh na primorskem. 18. 4. 2009

XIV. spominski pohod na Triglav
Proslava Pokljuka - 17. 7. 1999

Proslava ob 40 letnici ustanovitve Rakovške čete.
Rakek, 14. marec 1992

Pohod dijakov CSŠ leta 1972.
Partizanski pozdrav spomeniku padlim borcev.

Bloški tek 2006.
Vodi Jožko Pirnad, drugi Jože Simšič.

Komandant 2. bataljona Jože Simšič z obveščevalci ob prvem motorju, ki ga je dobila enota ob prihodu v Ljubljano maja 1945.

Pohodniki smo dosegli vrh Triglava in razobesili slovensko zastavo, kot so jo naši soborci med vojno.

Na Tirovo kolo nismo pozabili pred odhodom iz Loške doline.

8. 8. 2007 ORLE

Janez Stanovnik - predsednik ZZB NOB Slovenije, Lado Kocjan - general major

Bulc Marko, Miketič Rafko
Dolenjske toplice 21. 9. 1996

Jerkič Branko - general polkovnik, Dolničar Ivan - general polkovnik,
Rafael Miketič, Polak Stjenka - general, Janez Japelj, Marošek Franjo pred. 3. brig.

Miketič Rajko, Frank Dušan, Kovič Tone Sine, Markovič Jože
Kočevje, 1. junij 1985

Iz vojne v svobodo

Naj se je naša narodnoosvobodilna vojna končala leta 1945, je bil nosilec partizanske spomenice 1941, polkovnik Jože Simšič-Jelen eden izmed tistih mnogih, ki so svojemu boju za svobodo ostali zvesti za vedno. Zvesti boju za svobodo slovenskega naroda in za svobodo, enakost in prostor pod soncem vseh ljudi, ob tem pa tudi za zgodovinsko resnico. Njegova prva knjiga je predstavila samo njegov boj med vojno, ta pa zajema vso dolgo pot vse do sedanjih časov. Na njej so nastali številni spominski zapisi, ki jih je objavljali v revijah in časopisih v zadnjih dveh desetletjih, ki ju je na Slovenskem zaznamovalo sprevrčanje dejstev in ponarejanje zgodovinske resnice, pa tudi mnoge odločne plemične besede in nasprotovanja izkrivljanju zgodovine.

Večji del vsega tega zajema in zdaj predstavlja ta knjiga. Z njo postajajo temelji, na katerih stoji narodna in vojaška samozavest slovenskega naroda, še trdnjši. Poleg tega pa je tudi zanimivo in prepričljivo branje. Z njo je Jože Simšič-Jelen postavil neizbrisen spomenik partizanski generaciji, ki ji je pripadal.

Janez Švajncar